

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

BATSÁNYI JÁNOS

1763-1845

Kétszáz esztendeje született Batsányi János, a megújuló Magyarország első nagy politikai költője s korának egyik legkiválóbb írója, ki a tizennyolcadik század végén kezdődő reformkorszak első hullámaival jutott rövid időre vezető szerephez a magyar irodalomban. A tapolcai saruvarga tehetséges fia 1787-ben Kassán megalapítja Baróti Szabó Dáviddal és Kazinczyval az első szépirodalmi lapot, a *Magyar Museumot*.

Ez az első magyarul megjelenő, nagy gonddal, biztos érzéssel és mértéktartó ítélettel szerkesztett irodalmi folyóirat életének egyik legnagyobb teljesítménye volt. A lapban megjelent versek, tanulmányok és kitűnő fordítások felvillantják a magyar literatúra európai igényét. A *Magyar Museum* lapjain Batsányi nagy lelkesedéssel hirdette esztétikai és irodalmi elveit, méltatta költőinket, bemutatta világhírű alkotások fordításait (Ossian, Milton), sürgette egy tudományos akadémia felállítását, s kitűzte az irodalmi élet ésszerű irányításának céljait.

Rendkívüli műveltsége, valóságérzéke, bátor szókimondása és felelősségutadata elhivatottá tette arra, hogy az új magyar irodalom vezére legyen.

Az irodalmat, költészetet, tudományt, politikát és erkölcsöt sohasem választotta el egymástól. Szilárd meggyőződése volt, hogy a nyelv művelése nélkül felvilágosult nemzeti műveltség s az általános reform nem valósulhat meg. A latin klasszikusokon nevelődött magyar próza megújítására törekedett tehát.

Felismerte a forrongásban élő Európa társadalmi átalakulást sürgető erőit, helyesen értékelte kora történeti eseményeinek jelentőségét, és ez időben ritka éleslátással tudta költőileg is megfogalmazni állásfoglalását.

Ahogy Toldy Ferenc írta róla: ... *politikai költő volt, első nálunk, a szó szoros értelmében s nemcsak hazafiú, mint annyi más!*

A *Magyar Museumban* 1790-ben nyomtatott „A franciaországi változásokra” c. verse Bécs kopóinak figyelmét a „veszedelmes ember” felé fordította. 1792-ben feljelentik, 1793-ban már állását veszti és Forgách Miklós grófnak, az ellenzék vezérének titkára lesz. A Martinovics-féle összeesküvés felfedezésével

Magas termetű, sárgás-barna arcú; hosszú és szabályos orra, fekete szeme, kissé szürkülő, elől levágott, hátul tekercsbe font haja van, sarkantyús magyar csizmát, sötétkék magyar nadrágot, ugyanolyan színű kabátot és kerek kalapot hord rendszeren, ünnepi öltözetül azonban fekete magyar ruhát és háromszögletű kalapot. Tekintete, valamint viselkedésének módja büszke. (A bécsi rendőrség köröző leveléből.)

kibontakozó reakciós önkényuralom már nem ismer gátlásokat. 1794-ben Batsányit is perbe fogják, egy évig raboskodik Kufsteinben azokért az elvekért, amelyeket védekezése során hangoztatott. A börtönben írt „Kufsteini elégiák” költészetének legszebb darabjai közé tartoznak.

„Rabságom idejének eltelése után, hazánkban nagy részéből proscibáltatván, elhagyám az egész országot...” Bécsben keresett s kapott szerény hivatalnoki állást, hogy „koldustáskára” ne jusson; folytatta írói tevékenységét, de a vezéri szerepnek, melyre tehetsége kijelölte, örökre búcsút mondhatott. S viszontagságainak még nincs is vége. 1809-ben Na-

póleon megszállja Bécsét; Batsányi a gyűlölt Habsburg-önként megdöntőjét látja benne, s amikor a francia seregek visszavonulnak velük tart, menekül a letartóztatási parancs elől.

Párizsban él, Napóleon kegydíján, mindaddig, amíg a szövetség uralkodók hadai el nem érik a francia fővárost. 1815. aug. 5-én zsoldárok jelennek meg Batsányi lakásán és Spielberg börtönébe viszik. Felesége — Baumberg Gabriella osztrák költőnő — közbenjárására egy év múlva kiszabadul ugyan, de Linzbe kell letelepednie, hazáját soha többé nem láthatja meg.

A felvilágosodás korának egyik legkiválóbb írója a hazai fejlődéstől elzárva, szükségszerűen elvesztette kapcsolatait az eleven magyar irodalommal. Elszigeteltségébe nem tudott belenyugodni. Amikor 1800 körül újra éledni látszik a magyar irodalmi élet, felveszi a kapcsolatot a dunántúliakkal: a Festetics György és Kisfaludy Sándor körül szervezkedő csoportokkal, majd Baróti Szabó és mások révén összeköttetésbe lép az ország távolabbi részében élő írakkal is. A kufsteini fogságból 1801-ben szabaduló Kazinczy egy időre szintén érintkezést keres régi harcostársával és ellenfelével, amíg aztán 1804-ben végleg szakítanak.

Elszigeteltsége, magánya azonban mindinkább elfordítják a valóságtól s az is kiderül, hogy a nyelvújítókkal folyta-

tott vitákban kapott sebek mindkét oldalon gyógyíthatatlan sérelmeket okoztak. A linzi száműzött 1827-ben nyomtatásban megjelenő verseit Kazinczy és baráti köre kiméletlenül kigúnyolja. Még az Akadémia is csak nyolcvan esztendőskorában, két évvel halála előtt akarja tagjai sorába iktatni, de ő ezt visszautasítja.

Kéziratos hagyatékából valószínűnek látszik, hogy az 1827-es versek után prózai kötetet is tervezett, de lehet, hogy erre nem talált kiadót, vagy poétai munkáinak kedvezőtlen fogadtatása miatt állt el szándékától. Kétségtelen azonban, hogy Linzben összegyűjtött írásait aprólékos gonddal javította át s életének utolsó másfél évtizedében megrendítő erőfeszítéssel fogott hozzá írói és politikai eszméinek értekezésekben való kifejtéséhez.

Ellenfelei igyekeztek őt száműzetése idején megtört és forradalmi lendületben megtorpant emberként beállítani. Az akadémiai kiadás fontos eredménye, hogy kétségtelenül bebizonyítja ennek ellenkezőjét. A költő verseinek, prózai műveinek s kései írásainak elemzésével, levelezésének és kapcsolatainak feltárásával kétségtelenné válik, hogy Batsányi mindvégig következetes híve maradt a magyar reformnak s kérlelhetetlen ellensége minden reakciónak.

AZ 1962-ES ÉV LEGSZEBB KÖNYVEI

A szép könyvek immár hagyományossá vált versenyének díjait idén is kiosztották. A szépirodalmi művek közül *Vas István: Római rablás* (Magvető), *Illyés Gyula: Nem volt elég* c. műve (Szépirodalmi), a *Kalevala* (Európa) új kiadása, a *Fényes a tűz lángja* c. antológia (Európa), *Balzac és Móricz* műveinek gyűjteményes kiadása (Magyar Helikon) kaptak — több más mű között — jutalmat, illetve dicséretet. A bibliofil kiadványok sorában a *Magyarországi Corvinák, Dante* összes művei (Magyar Helikon), *József Attila* összes versei (Szépirodalmi), *Cervantes Don Quijote*-ja (Magyar Helikon) kerültek az elsők közé; az ismeretterjesztő művek élén *Hruscsov: Fegyver és háború nélküli világért* (Kossuth), *Dobi: Vallomás és történelem* (Kossuth), valamint a *Világtörténelem* (Kossuth) kötetei vezetnek. A legszebb művészeti kiadvány Vayer: *Masolino és Róma* c. munkája (Képzőművészeti); az ifjúsági és gyermekirodalom legszebb kivitelű darabjai pedig *Weöres Sándor: Bóbita* (Móra), *Az élet útja a földön* (Móra), s *Szász Imre: Kisanna kertországban* (Móra) c. könyvek. A szakirodalom sok jutalmazott művéből *Porpáczy: Korszerű gyümölcsstermesztés* c. munkáját (Mezőgazdasági) említjük meg.

Az említett ismertebb műveken kívül még igen sok kapott díjat és dicséretet. A jutalmak sokasága és a csoportosítás sokféle szempontja nehezíti az áttekintést és értékelést. Nem könnyű rájönni, mi igazán a legszebb a sok kiemelt munkából.

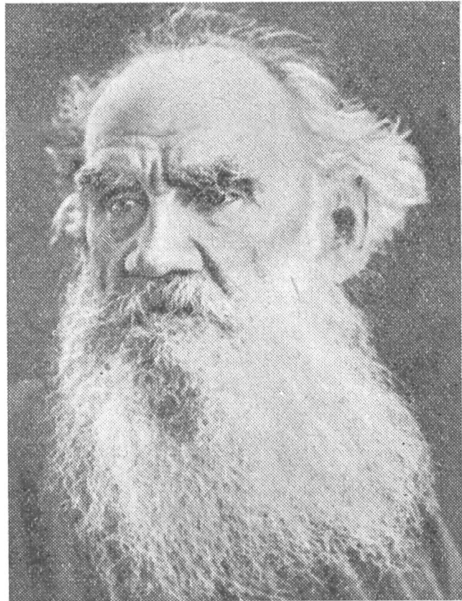
(bé)

LEV TOLSZTOJ MŰVEI

AZ EURÓPA ÉS A KÁRPÁTONTÚLI TERÜLETI KIADÓ
SOROZATA

„Legalább olyan jól tudom, mint más: nincs ember, aki méltóbb lenne a lángelme névre, akiben annyi bonyolultság, ellentmondás volna, és aki mindenben olyan gyönyörű lenne. Igen, igen, mindenben. Gyönyörű — valami egészen különleges, melyet szavakba foglalni nem lehet. Van benne valami, ami mindig vágyat ébreszt bennem, hogy mindenkinek odakiáltsam: idenezzetek, milyen csodálatos ember él a földön! Mert ő — hogy úgy mondjam — mindent átfogóan és mindenekelőtt ember — az emberiség embere.” — *Gorkij* írta ezt róla egy levélben, mikor „futásáról” értesült. Bizonyos, hogy nemcsak műveire gondolt, mikor ezeket a szinte fellelzendő szavakat leírta róla, hanem személyére is. Számunkra azonban csak művei maradtak, s ha őszinték merünk lenni, ha nem félünk a rajongás vádjától, mi sem beszélhetünk róla másképp, csupán hasonló felsőfokokban. Így van: Tolsztoj átfogta korának egész emberiségét, és műveiben reánk hagyta. Az orosz irodalom előtte és utána is páratlanul gazdag volt tehetségekben — Puskin, Lermontov, Gogol, Turgenyev, Goncsarov, Osztrovszkij, Nyekraszov, Dosztojevskij, Csehov, Gorkij majd Solohov, hogy csupán a legnagyobbakat említsük —, de Tolsztoj még ebben az irodalomban is páratlan.

Műveinek új sorozat-kiadása átfogó képet ad munkásságáról. Az első kötetek nagy regényeit: a Feltámadást, az Anna Kareninát és a Háború és békét tartalmazzák, azután jelentek meg kisebb méretű alkotásai négy kötetben. Ezek közül az első korai novelláit, az eseményekkel egyidőben írt Szevasztopoli elbeszéléseit, a remek Hóvihart, s még néhány novellát közöl az 1856—58-as évekből. A második kötet három évtized elbeszéléseiből és kisregényeiből nyújtja a legszebb darabokat: a *Kozákokat*, a *Polikuskát*, a *dekabristákat*, a *Két öreg*-et, a felejthetetlen *Ivan Iljics halálát*, a *Kreutzer szonátát*. A harmadik kötet Tolsztoj meséiből ad válogatást. Ezeket több évtizeden keresztül az *Új ábécé* és az *Orosz olvasókönyvek* számára írta, különös gonddal, mert a gyermekeknek szánta őket, hogy ezekből a mesékből tanuljanak meg szépen oroszul beszélni, világosan gondolkodni és emberhez méltóan érezni. A negyedikben öregkori remekeiből kapunk válogatást. Ebben van a *Miért?* s a *Hadzsi Murat* is, mely ugyancsak a népek börtöne; a cári Orosz-

ország kormányzási módjairól szól, de amelyet a szabadság himnuszának is nevezhetnénk. Itt olvasható a *Gazda és cseléd*, a *Szergij atya* és a *Senki sem bűnös* is, s még jó néhány kisebb remekmű.

Mit írhatunk ezekről a művekről? A *Háború és békéről* maga mondotta: „Minden álszemérem nélkül kijelentem: ez olyan, mint az „*Illász*”. S valóban olyan. Az *Anna Karenina* sem kisebb mű, a *Feltámadás* sem. Mindegyik külön és teljes világ. Ezt már sokan és sokszor elmondták róla, hogy a regényeiben minden benne van, a sokrétű élet a maga teljességében, gazdagságában, bonyolultságában, mélységében és ellenmondásosságában.

Az ember nem is tudja, mit csodáljon, egy-egy tárgy, esemény vagy emberi lélek aprólékosan pontos leírását, vagy azt, hogy mindig az egészet is látja és tudja láttatni, az egész társadalmat, s működő erőit. Talán mint cseppben a tengert, meg tudjuk mutatni, hogyan csinálta. A *Miért?* című elbeszéléséből idézünk egyetlen mondatot.

„— Két zászlóalj katona állt egymással szemben felsorakozva, hosszú utcát alkotva, s minden katona kezében hajlékony vessző volt, a legfelsőbb hely meghatározta hosszúságú, vagyis olyan, hogy

együtt csak három férjen be a puska csövén.”

Szenvtelennek tűnő leírása egy vesszőzés előkészületeinek. Az értelme a hangsúlyozott „legfelsőbb helynek” és a „vagyis”-sal kapcsolt körülményes pontosságú mellékmondatnak a következőkből tűnik ki. A vesszőfutásra kényszerített szerencsétlen odaszól a katonáknak: „Ne üssetek nagyon, irgalmazzatok.” De a katonák, az egyszerű muzsikok, akiknek ez és a többi lengyel hazafi sohasem vétett, s akinek csupán egyetlen bűne volt, hogy „az akart maradni, aminek született, lengyel” — csak ütötték, irgalmatlanul, míg holtan össze nem esett. Miért? A válasz ott rejtezik az idézett mondat szolgálati szabályzat-szerű ridegségében. Személyhez kapcsolt, de valójában elszemélytelenedett hatalom, a „legfelsőbb hely” vetkőztette ki őket minden emberiségükből, s elgondolkodhatunk, ki a nagyobb áldozat, akit ütöttek, vagy aki ütött.

Százszor leírták már, hogy Tolsztoj történet-szemlélete és társadalom-filozófiája téves volt, hogy idealizálta a

patriarchális paraszti életet, hogy a „ne állj ellen a gonosznak” tanítást hirdette, hogy a *Kreutzer szonátában* vallásos-asketikus nézeteket nyilvánított a testi szerelemről, (ami mellesleg saját életével ellentétben állt), s így tovább. Ez mind igaz. Csakhogy nézetei mitsem ártottak műveinek. A valóságtól ugyanis sohasem szakadt el, a tényeken hite kedvéért soha fikarcnyit sem változtatott és hihetetlen biztossággal ismerte fel az élet lényeges vonásait, szenvedélyesen kereste az igazságot, s mindenre való tekintet nélkül megírta, még hozzá döbbenetes erővel.

Gorkijnak, mikor egyszer Gaszprába menet a tengerparton megpillantotta szürke, gyűrött gúnyás, gyűrött kalapos, szögletes kis alakját, amint messze a tengerre nézett, minden újjongása és borzongása egy boldog gondolatá vádott: „Nem vagyok árva a földön, amíg ez az ember él!” — Mi sem gondolhatunk és érezhetünk mást művei olvastán: Nem vagyunk árvák, hiszen él.

Zolnay Vilmos

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

Feltámadás, 1959; Karenina Anna, 1959; Háború és béke, 1960; Szevasztopoli elbeszélések, Albert és más elbeszélések, 1962; Kozákok, Kreutzer szonáta és más elbeszélések, 1962; Mesék, 1962; Gazda és cseléd, Hadzsi Murat és más elbeszélések, 1962.

Az első olvasmányok

Nem tudom, hogyan tanultam meg olvasni; csak az első olvasmányaimra emlékszem, meg arra, hogy milyen hatást tettek rám... Anyám halála után sok regény maradt ránk; vacsora végeztével apám és én elővettük könyveinket. Eleinte csak azért, hogy szórakozva gyakoroljam magam az olvasásban, de aztán annyira elkaptott bennünket az érdeklődés, hogy felváltva egész éjjeleken át olvastunk. Abba se hagytuk, míg a könyv végére nem értünk. Olykor, ha már behallatszott a hajnali madárcsicsergés, apám röstellkedve mondta: Aludjunk már! Nagyobb gyerekek vagyok, mint te.

A regényolvasás az 1719. év nyaráig tartott. A következő télen már máshoz fogtunk. Miután anyám könyveivel végeztünk, azokat szedtük elő, amelyek anyai nagyapámtól maradtak ránk. Ezek közt szerencsére jók is voltak. Különösen Plutarkhosz vált kedvencemmé. Élvezettel olvastam újra meg újra, s kezdtem kigyógyulni a regénylázból. Ez az érdekes olvasmány, melyet apámmal meg is tárgyaltunk, alakította ki szabadságszerető, köztársasági szellememet, s a szilaj és büszke, nyűgöt, szolgaságot nem tűrő jellemet, anyai viszontagságom forrását az életben, mely egy cseppet sem kedvezett az ilyen jellem szárnyalásának. Eszem szüntelenül Rómában és Athénban járt, úgyszólván ott éltem ama nagy férfiak között, s mivel magam is egy köztársaság polgárának születtem, olyan apától, akinek a hazaszeretet volt legfőbb szenvedélye, példáján felgyúlva már-már görögnek vagy rómainak hittem magamat, én voltam a hős, akinek életéről olvastam, s az állhatatosság és rendületlenség jelenetei, melyek megragadták képzeletemet, fölragyogtatták a tekintetem, és megéresztették hangomat. Egyszer, egy étkezés alkalmával, mikor épp Mucius Scaevola hősiességét magasztaltam, azzal keltettem riadalmat, hogy kezemet az ételmelegítő lángja fölé tartva mutattam be az ő tettét.

Rousseau Vallomásaiából

FINN IRÓK — MAGYAR ÖLVASÓK

A finn nép és a nyelv a 11—12. század táján alakult ki a mai ország területére áramló különböző finnugor csoportok összeolvadásából. Még meglehetősen alacsony fejlettségi fokon álló rokonainkat 1249-ben a svéd hódítás kapcsolta be az európai művelődés áramkörébe. A finnek írásbelisége elég korán kialakult: első szórvány-nyelvmélekeik a XIII., az első összefüggő finn szövegek a XVI. századból maradtak fenn. A kibontakozó kulturális fejlődés azonban, elsősorban svédlatin jellegű volt. Apróság, de jellemző, hogy az iskolába kerülő finn gyermekek nevét évszázadokon át elsvédesítették.

A finn nyelv fejlődéséhez az első lökést a reformáció népnyelvkultusza adta meg. Mikael Agricola (szül. 1510 körül, megh. 1557) a szegény finn halász rektori, majd püspöki székbe emelkedett fia, imakönyvével, zsoltár- és bibliafordításával megteremtette az egységes finn irodalmi nyelv és költészet alapjait. Ezek az alapok azonban alig szélesedtek, a finn nyelvű szépirodalomnak még a XVII—XVIII. században is igen kevés művelője akadt. Amint a finn katonák Gusztáv Adolf és a többi svéd király lobogóját vitték diadalról-diadalra, Suomi költői is a svéd irodalmat gazdagították.

Csak a XVIII—XIX. század fordulóján kezdtek kibontakozni a finn nemzeti törekvések, Bessenyei és Kazinczy kortársai teremtették meg a finn kultúra alapjait, hogy tanítványaik szinte egyetlen rohammal vehessék be az irodalom magaslatait. A végső formájában 1849-ben megjelent *Kalevala*, nemcsak mindmáig ható kútforrása és ihletője lett a finn irodalom és művészet legkülönbözőbb törekvéseinek, hanem bel- és külföldön egyaránt, igazolta a finn nép tehetségét és a finn nyelv gazdagságát. *Elias Lönnrot* áldozatos gyűjtő és írói tehetséget mutató szerkesztő munkájával (gyűjtőtársai közreműködésével) világgraszóló művet hozott létre, melynek hatása Amerikától Magyarorszáig, Longfellowtól József Attiláig terjed. A *Kalevala*, továbbá az ennek mintegy melléktermékeként kiadott *Kanteletar* c. népdalgyűjtemény a finn irodalom két alapköve, a finnek „szent könyvei”.

A *Kalevala* gyors és erőteljes hatása nem volt véletlen. Az a tény, hogy 1809-ben egész Finnország autonóm nagyfejedelemségként az orosz birodalom tartozéka lett, nagymértékben hozzájárult a svéd kötöttségek lerázásához. A cári Oroszország a finnek számára viszonylagos szabadságot hozott: egyes kisebb időszakoktól (pl. a századforduló éveitől)

eltekintve az ország lényegében a saját életét élte.

Az átmeneti kor jellegzetes alakja *Johan Ludvig Runeberg* (1804—1877), Lönnrot főiskolai társa volt. Ő az a kivétel a sok svéd nevű finn író között, aki valóban svéd származású volt. Teljesen érthető tehát, hogy (bár jól beszélt finnül is) egész életművét anyanyelvén alkotta meg. Műveinek tematikája, szelleme, valamint irodalmi szervező tevékenysége alapján mégis teljes joggal tartja számon és sorolja legnagyobb alakjai közé a finn

„Vala im egy szűz, ég leánya,
Kave szép teremtő tündér...”

irodalomtörténet. Rokonnépünk történetére jellemző példa, hogy „Hazánk” című verse műfordításban lett a finn nemzeti himnusz szövege.

Runeberg volt az első európai szintű finnországi író. A *Kalevala* frontáltörése után jelent meg *Aleksis Kivi* (1834—1872), aki rövid és hányatott élete során megteremtette a finn nyelvű, népi realista regényt és drámát — ugyancsak európai színvonalon. *Hét testvér* c. regénye az erdei magányban a mindennapi életért küzdő múlt századi finn parasztlak életének robusztus erejű és mégis üde hangú hősköteménye. A századforduló irodalmából kivülről az „oroszos” J.

Aho, a romantikus *J. Linnankoski* és az irodalom szinte minden ágát művelő misztikus-bohém *Larin-Kyösti* nevével kell megemlékeznünk — már műveik magyar fordításai miatt is.

Munkásságuk már a finn művelődés történetének nagy korszakába vezet. A századforduló, az *Ifjú Finnország*-mozgalom korának 1860—1880 között született nagy nemzedéke a művészet minden ágában valóban világszerte ismertté és becsültté tette a finn nevet. *J. Sibelius*, a zeneszerző, *E. Saarinen*, az építész, *W. Aaltonen*, a szobrász, *A. Gallén-Kallela*,

„Komoly öreg *Vejnemöjnen*
Fő nótája mindévtiglen”

(Szász Endre illusztrációi a Kalevalához)

a festő, valamint *Eino Leino* (1878—1926), a mindmáig legnagyobbnak tartott költő neve fémmjelzi ezt a kort.

Bár a finn lírának napjainkig állandó ihletője maradt a népköltészet, az ifjabb *Leino* után (bátyja, *Kasimir*, ugyanis szintén tehetséges költő volt) egyre erőteljesebben érződik a modern irodalmi áramlatok hatása, megjelennek a finn „nyugatosok”. Parnasszista-neoklasszikus hatást mutat a két babitsi típusú tudós költő-műfordító: *Otto Manninen* (1872—1950) és *Veikko Antero Koskenniemi* (1885—1962) életműve. (Manninen a magyarból fordító finn írók népes taborához tartozik.) Feltűnnek az „izmusok” is, elsősorban és legszínvonalasabban *Hella-*

akoski és *Mustapää* verseiben. *K. Sarkia* és *U. Kaïlas*, a tudóvszben korán elpusztult két költő borongós lírája a finn olvasók körében nagy népszerűségnek örvend. Prózaírói kortársaik közül *Frans Eemeli Sillanpää* (1888—) emelkedik ki, aki világszerte ismert műveiért Nöbel-díjat kapott. Regényei, mint sok finn és még több észti íróé —, borongós, gyakran nyomasztó légkörű alkotások, finoman árnyalt lélekrajzzal. *M. Lassila* a finn polgárháború mártírja ezzel szemben a kisé nehézkes, de jóízű népi humort képviseli. Nemzedékének regényírói közül magyar fordításai miatt feltétlenül megemlítendő *A. Järventausta*, a kissé romantikusan magyarbarát író, aki három magyartárgyú történelmi regényt is írt: a honfoglalásról, a mohácsi vésről és a kuruckorról.

A mai finn irodalomról elég kevés híradásunk van. Az erősen baloldali *Kiila* (Ék) írócsoport tagjainak (*Turtiainen*, *Sinervo* stb.) csak néhány munkája jelent meg magyarul, sajnos, nem a legyszerűbbek. A háború után feltűnt költőnemzedék kiemelkedő tagja *Aila Meriluoto*, és *Lauri Viita*, a markáns tehetségű munkásköltő. Nagy kár, hogy az egyre erőteljesebben haladó irányzatú finn irodalomnak még olyan világhírű alkotója is, mint *Väinö Linna*, a nagy sikerű fiatal regényíró, kiesik világirodalmi tájékozódásunk hatósugarából.

A finn irodalom magyarországi megismertetésének alapját a hazai finnugor nyelvészet kibontakozása teremtette meg. Sajnos, az első fordítások (e század huszas éveig) általában jószándékú tudósok gyenge művészi színvonalú, avult stílusú munkái. A legkorábbiak közé tartoztak a *Kalevala* előbb részleges (*Fábián István*, az 1860-as években) majd teljes (*Barna Ferdinánd*, 1871) átültetései. Az első igazi *Kalevala* *Vikár Béla* kongeniális munkája, a világirodalom egyik legkitünőbb műfordítása (1909). Nagyobb számban és művészi szinten finn művek csak *N. Sebestyén Irén*, *Képes Géza*, *Kodolányi János* és társaik műfordítói fellépésével jelentek meg Magyarországon. Az érdeklődés a harmincas évek végén és a II. világháború idején volt a legnagyobb — de elég kétesértékű — mivel az akkor megjelent nagyszámú finn és finn vonatkozású könyv egy része a háborús demagógiát szolgálta. Ennek visszahatásaként a felszabadulás után, egészen 1955—56-ig finn mű nem jelent meg Magyarországon. Kiadóink és szerkesztőseink még nem ismerték fel a mai finn irodalom európai rangját, s noha az

utóbbi években szép számmal jelentek meg fordítások, döntő többségük klasszikus alkotás új kiadása.

A felszabadulás előtt megjelent könyvek közül meg kell említeni *Bán Aladár* finn irodalomtörténetét, továbbá az *Észa-*

ki fény és az *Északi csillag* c. antológiákat. Elvezethető fordításban jelent meg ebben az időszakban *Kivi Järnefelt*, *Larin Kyösti*, *Sillanpää*, *Järventaus* és mások több műve.

Nagy Ernő

I R O D A L O M

Hajdú Péter: Finnugor népek és nyelvek. Gondolat, 1962.

Kalevala. Ford. Vikár Béla. Európa, 1959.

Kanteletár. Ford. Rác István. Magvető, 1956.

Finn versek és dalok. Ford. Képes Géza. Európa, 1959.

Kivi, Aleksis: A hét testvér. Ford. Rác István. Új Magyar, 1955.

Linnankoski, Johannes: Dal a tűzpiros virágról. Ford. N. Sebestyén Irén. Európa, 1957.

Sillanpää, Frans Eemeli: Jámbor szegénység. Ford. Kodolányi János. Európa, 1959.

Lassila, Maiju: A kölcsönkért gyufa. Ford. Rác István. Magvető, 1956. (Vidám könyvek)

Sinervo, Elvi: Az elcserélt gyermek. Ford. Erdődi József. Kossuth, 1962.

Larni, Martti: A negyedik csigolya. Ford. Firon András. Európa, 1961.

A gyermek és a könyv

A fenti címmel kisfilm készült a gyermek és az irodalom kapcsolatáról a Budapest Filmstúdióban. (Mészáros László rendezte.) A film a bölcsőtől a serdülésig ábrázolja a műélvező, művelődő, vagy éppen „alkotó” gyermeket. Első kockái igen szépen indulnak: lírai hangulatú képsor mutatja be az altatódalt hallgató csecsemőt, a gyermekvers ütemére tapsoló tipegőt, a mesét izgatott, ámuló szemekkel figyelő óvodást. Ezt követően ötletes montázs hívja fel a

figyelmet a korai ismeretterjesztés fontosságára, halljuk a gyermek ezernyi kérdését. (Mi van a felhők felett? Hogyan lett a Duna? Emberek ásták-e a medrét? Mitől áll meg a torony? stb.) Közben a vásznon szebbnél szebb felvételek mutatják mindazt, amire a kérdés vonatkozik.

Kár, hogy a film második fele, mely már az olvasó gyermekekről szól, kevésbé ötletes és művészi. A felvételek a Szabó Ervin Könyvtár Liszt Ferenc téri gyermekkönyvtárában ké-

szültek: szép könyvtárbel-sőket látunk, de az olvasók inkább statisztériaként hatnak, a képek nem elég elevenek, nem olyan életizűek, mint a film első felében. Néhány érdekes kamasz-arc felvillanása valamelyest kárpótolná a nézőt, ha a megszólaltatottak szavai nem volnának olyan elfogódottan keresettek, lámpalázasak.

Az első rész pszichológiai igénye itt már eltűnt. Merőben helytelen a bemutatott író—olvasó találkozó olyan beállítása is, mintha azon csak az „írói pályára” készülők vennének részt. Itt ugyanis csupa olyan gyermek szólal meg, kik a mesterségbeli fogások felől kérdezősködnék, mert írók „akarnak” lenni.

A fontos, pedagógiai problémát felvető kisfilm így második felében mondanivalójával és művészi-leg is kielégítetlenül hagyja a nézőt. A téma újabb, alaposabb kidolgozást érdemelne.

B. É.

NAGY EMBEREK ÉLETE

A Móra Könyvkiadó új sorozata

Be kell vallanom, hogy nem szeretem az életrajzi regényeket. Igazán jót még nem olvastam. Ilyés *Petőfije* remekmű persze, de nem regény. Vinogradov *Stendhal élete* is maradéktalanul tetszett, de ez sem regény, csupán annak álcázott mű. Feuchtwanger *Goyája* élvezetes volt ugyan, de itt már éreztem a műfaj megoldhatatlan ellenmondásait, és a *Rókák a szőlőben*-t képtelen voltam végigolvasni. Az életrajzi regény iparosait pedig jobb, ha meg sem említjük.

A regény ugyanis természeténél fogva fikció, még a kulcsregény is az, s ha az író képes egy belső ellentmondásoktól mentes világot felépíteni, a játékszabályok — vagy ha úgy tetszik: konvenciók — értelmében hiszünk neki, sőt magunk is belépünk fiktív világába, s magától értendő, hogy fel sem merül bennünk a kérdés: valóban így történt-e a dolog, tényleg ezt vagy azt mondta, gondolta ez vagy az az alakja. S az még kevésbé, hogy vajon honnan tudja mindezt az író. A konvenció szerint ő a titkok tudója (és kifecsegője), akár ezer ember lelkéből és lelkéről beszélhet. Az életrajzi regénynél azonban más a helyzet. Ott vagy azt írja,

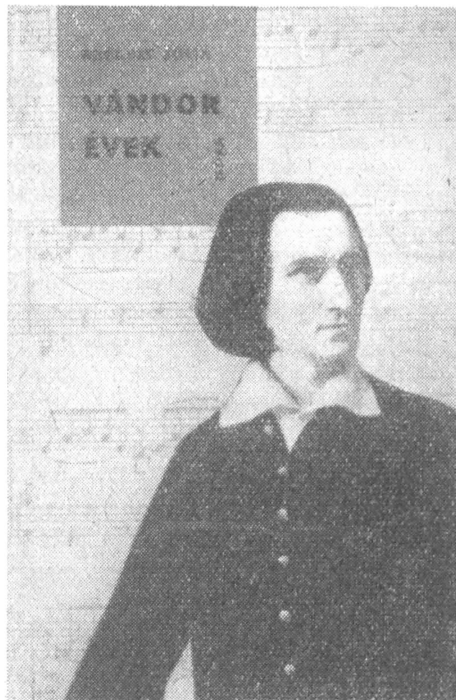
ami bizonyíthatóan igaz, s tudható — ekkor bármi más lehet, amit ír, csak regény nem; vagy a fantáziájára bizza magát, belekölt a valóságba, kitalál, mondhatnók úgy is, hogy kiagyal eseményeket — s akkor nem lesz hiteles.

Harmadik lehetőség nincs. Marad tehát az életrajzi tanulmány, vagy az az út, amelyet Illyés választott, aki Petőfi műveiből bontotta ki a költő életét; ez a legnehezebb, de talán az egyetlen művészi módszer. Sajnos konzseniálisnak kell lenni hozzá, és — sajnos! sajnos! — az olvasók széles tábora nem erre áhítozik. Vinogradov eljárása pedig csak ritka esetben valósítható meg. Ő a fönmaradt írásos emlékekből, az író regényeiből, kiadatlan kéziratából, naplójából, leveleiből rekonstruálta Stendhal életét, meg-hozzá az olvasó szemeláttára, szinte a segítségével bogozva ki, hogyan is történhetett ez vagy az. Könyvének regényszerű — mondhatnók detektív-regényszerű — izgalmát ez a bevallott nyomozás, a lehetőségek felvetése és a legvalószínűbbnek kiválasztása adja. Ezt a tudományos büvészmutatványt azonban, neki sem sikerült megismételnie; a rejtélyeskedő Stendhal ugyanis jónéhány ládára való iratot hagyott maga után. Más pedig nem.

Mit lehet hát tenni? Életrajzi regényre szükség van. Óriási, kielégíthetetlen a kereslet benne. S amíg ez így van, méddő lenne azon vitakozni: jó-e ez vagy rossz, mert újabbak és jobbak híján Harsányi Zsoltéit olvassák az emberek.

A Móra Könyvkiadó vállalkozása hasznos és — az első kötetek alapján ítélve — becsületes. Minden fenntartásunk mellett is örülnünk kell neki.

Rónaszegi Miklós Shakespeare-ről írt. Már alcímében — vagy műfaj meghatározásában? — „Egy vázlat regénye” — óvatos volt. S ez az óvatosság, tegyük hozzá, hogy nagyon becsületes óvatosság, a fő erénye könyvének. Nem volt könnyű dolga. Az írók közül talán éppen Shakespeare életéről tudunk a legkevesebbet. Művein és néhány anyakönyvi bejegyzésen, meg egy-két adásvételi szerződésen kívül alig-alig maradt róla írásos emlék. Ebből a kevésből hiteles életrajzot írni nem lehet. Rónaszegi bátran a fantáziájára bízhatta volna magát, megcáfolni senki sem tudta volna. Szerencsére nem tette. Amit csinált, hogy megjelentett föltételezhető eseményeket, elkerülhetetlen volt, s komoly erénye, hogy ezek sem légbőlkapottak, hanem a kora-

beli történelmi helyzetből, viszonyokból, gondolkodásmódból és szokásokból valószínűsítettek. Maga a korrajz is erénye. Sőt az is, hogy a nem bizonyítható eseményeknél mindig hozzát teszi, hogy így történhetett. Ez azonban a naív olvasó szempontjából, aki hinni akar, s aki benne akar élni a történetben — kétes erény. A naív olvasónak pedig igaza van. De Rónaszeginek is, aki nem hajlandó őt becsapni. Elmondták már, hogy helyesebb lett volna az Illyés-féle utat követnie, és a műveiből kinyomozni, amit lehet. Shakespeare — mint minden író — élete titkaiból sokat rejtett műveibe. Ezt kibányászni a drámáiból és szonettjeiből minden bizonnyal izgalmasabb lett volna, és magasabbrendű élvezetet szerzett volna. De meg kell elégednünk azzal, amit nyújtott: egy eleven, sohasem félszeg, gyakorta szuggesztív stílusban megírt olvasmányos — és lehetséges — regényes életrajzzal.

Székely Júlia Liszt-regénye — talán mert olvastuk a Harcsányi-féle förtelmet — igen kellemes meglepetésül szolgált. Bátorabban mesél, mint Rónaszegi. Fenntartások nélkül. Igaz, hogy a megjelenítéstől, a párbeszédektől — melyek csak koholtak lehetnek — jobban tartózkodik. S az is igaz, hogy összehasonlíthatatlanul több, hitelesebb, és felhasználhatóbb életrajzi anyag állt a rendelkezésére. Liszt kora időben és térben is közelebb van hozzánk. Életének eseményeiről újsághírek, levelek és kortársi emlékezések tudósítanak. De a bő anyaggal is lehetett volna rosszul gazdálkodni. Székely Júlia ügyesen bánt vele. Óvatosan és kelleme sen. Pontosan annyit használt fel, amennyi egy ilyen terjedelmű életrajzhoz kellett, s annyit adott hozzá, amennyi szükséges volt, hogy kerek, olvasmányos, sőt élvezetes írás legyen belőle. Minden tekintetben a mértéktartás jel-

lemzi művét. Liszt Ferenc életében rendkívül jelentős szerepet játszottak a nők. Hallgatni erről — hamisítás lett volna. Csámcsogni — ízléstelen. Székely Júlia ebben is az arany közeputat választotta. Véleményem szerint a művész portréjának megrajzolásában is. Nem érzetem, hogy a jótékonykodó ember és az előadó művész — minden idők egyik legnagyobb pianistája — a kelletnél nagyobb teret kapott volna, az alkotó, a zeneszerző kárára. A regényes életrajz széles közönségnek szól, szükségszerűen a látványos, a mindenki számára érthető, felfogható momentumokon keresztül kell hősét meg elevenítenie, zenetörténeti és elméleti fejtegetéseket nem bír el. A Vándorévek Liszt műveiről is elmondja a könnyen érthetőt. Nincs miért fanyalognunk. Biztos vagyok benne, hogy e könyvecskéknek sikere lesz.

A sorozat harmadik kötete Marxról és Engelsről szól. Egy német szerző — *Walther Victor* — írása. Immár másodsor jelenik meg magyarul. Méltatlanul. Méltatlanul azokhoz, akikről szól és méltatlanul ifjúságunkhoz. A két kis regényke jóval kevesebb, mint jelentéktelen. Nem csupán naív és gügyөгő, de sematikus voltában olykor komikus is. Olyan „Így irtunk mi” tizegynéhány évvel ezelőtt. Egyetlen példát. A második fejezetből megtudjuk, hogy Marx apja és Westphalen báró csupán kalapot emeltek, ha találkoztak, baráti kapcsolat azonban nem volt közöttük, mert más-más körhöz tartoztak, és ezeket igen nagy távolság választotta el egymástól: a báró apja a braunschweigi fejedelmi udvarnál élt, anyja hercegi családból származott. De az ifjú, tizenkét éves Karl sűrűn átjárt a báróékhöz, mert ő „Soha életében nem törődött senkinek a társadalmi rangjával, vagy vallásával, csakis a gondolkodásmódjával.” Ennél könnyűszerrel íratható volt a kiadó jobb és hasznosabb életrajzot Marxról és Engelsről.

Z. V.

EDDIG MEGJELENT KÖTETEK

Rónaszegi Miklós: „Színház az egész világ”. William Sakespeare élete.

Székely Júlia: Vándorévek. Liszt Ferenc élete.

Walther Victor: Új világ alkotói. Karl Marx és Friedrich Engels élete.

Erdődy János: Sasoknál magasabban. Hunyadi Mátyás élete.

Hegedűs Géza: Vasbordájú szentek. Regényes korrajz Oliver Csomwellről és az angol forradalomról.

Sokat kell az embernek olvasni, hogy megtudja, milyen keveset tud.

Lao Cse (Kína)

Nem téved az, aki a tanításokat, amelyeket hallott, vagy olvasott, gondosan megvizsgálja, megbíralja, gondolkodik felettük és önálló véleményt alkot.

Tagpo Lhadzsa (Tibet)

Nekünk a könyv: meghítt jóbarátunk, bizalmasunk és tanácsadónk.

Lu-Hszin (Kína)

KÖZMONDÁSOK A KÖNYVRŐL

Egy jó könyv olyan, mint egy kedves látogató.
(angol)

A könyv csak akkor barátod, ha dédelgeted.
(olasz)

Könyvszeretet és asszony-szeretet nem férnek össze.
(francia)

Tudásod csíráját könyvekben keresd.
(spanyol)

Mit ér a könyvek kötése, ha tartalmuk üres?
(német)

Könyvek olvasása felfedező út egy ismeretlen országba.
(orosz)

Először olvasni valamit: ezüst. Másodszor olvasni arany, harmadszor olvasni bölcsesség.
(grúz)

Nem a hosszú élettől, hanem a sok olvasástól érik az ész.
(litván)

A könyv a tudás fája.
(magyar)

(Szemelvények Tiszay Andor sajtó alatt levő „A könyv dicsegete” c. mondásgyűjteményéből.)

Ami a törzsanyagból kimaradt

Ezúttal néhány olyan közhasznú külföldi, főleg amerikai kiadványról adunk hírt, amelyet (valutatakarékoság okából) egyelőre nem iktathatunk könyvtáraink törzsállományába.

Az Egyesült Államokban népszerűek bizonyos zsebkönyvek. Ezekből 1960-ban naponta egymillió példány is elfogyott. Íme néhány a legkeresettebb címekből: Hogyan készítsünk végrendeletet? — Hogyan segíttem férjemet karrierjében? — 12,4 millió példányban kelt el a „Hogyan uralkodjam önmagamon és emberfársaimon?” című, (tőkés országban) alig nélkülözhető kalauz, a „Hogyan szeressünk, hogy minket is szeressenek?” című könyv pedig 9,8 millió példányban.

E zsebkönyvek közé tartozik az is, melynek címe: Miképpen élhetünk jóformán semmiből? — E kérdésre talán az a Samuel Charles Spalding nevű derék pap tudott volna válaszolni, aki az igehirdetés sajátos módját választotta és ebből kitűnően megélt: ő írta ugyanis a híres detektívregényeket, melyek hőse a legendás Nick Carter volt. Spalding tavaly halt meg 83 éves korában, a majdnem semmiből való pénzcsinálás titkát azonban talán kevesebb tehetséggel rendelkező kollégái is tudják. Erre vall ama belga újságíró önbizalma, aki a közelmúlt hetekben fogadott a Gerard könyvkiadóval. Kötelezte magát, hogy tíz napig ül egyfolytában egy áruház kirakatában és ezalatt megír egy legalább 160 oldalas detektívregényt, a kiadó viszont köteles 24 órán belül bemutatni az elkészült regény első száz kinyomott példányát. — Reméljük, a szerző megnyerte a fogadást, de attól félünk, hogy önmagának fog konkurrenciát csinálni, ha ezt a tempót egész éven át tartja és 30–36 hasonló regényt ereszt a piacra.

Egyes gondos szerzők és kiadók azonban nemcsak a bűnüldöző detektívekkel, de az üldözött bűnözőkkel is törődnek. A londoni könyvesboltokban 10 shillingért árusítottak egy kézikönyvet, amely a betörők, zsebtolvajok és kasszaőrök munkáját, a tűzfegyverek kezelését, az okirathamisítás titkait, a rendőrség előtti szimulálás módozatait ismerteti. Ezzel szemben finomabb közönséghez szólt a „Vigyázat, adóhivatal” című francia bestseller, amely gyakorlatias tanácsokat adott az adóhivatal kijátszására és arra, hogyan lehet könnyen élni a törvényekkel való összeütközés nélkül. A tavaly megjelent közhasznú munka szerzője azelőtt adóhivatalnok volt.

Ezekhez képest merőben tudományos mű a tolvajnyelv szótárának az az új kiadása, amelyet tavaly nyáron szerkesztettek Amerikában — a lexingtoni fegyház tíz évnél hosszabb börtönbüntetésre ítélt rabjainak közreműködésével. Sajnos, hírforrásunk nem árulta el, hogy a tudós szerkesztők miért nem bíztak a tíz évnél rövidebb időre elzárt rabok ismereteiben.

E csúnya szavakat tartalmazó könyvvel szemben áll a csupa finomságot árasztó „Illemkódex nők számára” című, E. Gough amerikai író nő tollából származó munka. Ebben olvasható: „A tökéletesen viselkedő hölgy ügyel arra, hogy könyvszekerényében a férfi és a női íróktól származó könyvek egymástól szigorúan elválasztva sorakozzanak. Csak akkor teheti őket egymás mellé, ha a szerzők házasságban éltek egymással.”

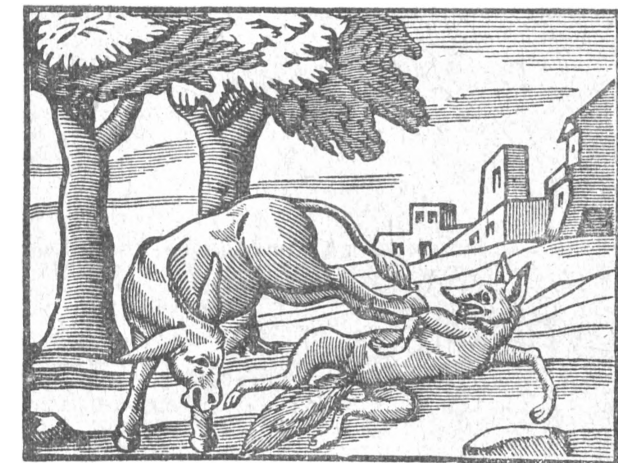
Gadó György

KELETI ARTÚR

A XX. századi magyar könyvtörténetben magános jelenség Keleti Artúr. Ő a „par excellence” könyvművész. Az a fajta sokoldalú alkotó, aki sokszor maga írja, szerkeszti, illusztrálja, komponálja, sajtó alá rendezi, nyomtattatja és kötetli a könyvet. Ő választja a betűtípust, keresi ki a papírt, szabja meg az árnyokat. A fedéllaptól, a kötéstől a kolofon utolsó betűjéig minden legszemélyesebb ügye, mindenen rajta a keznyoma. Költő, műfordító, novellista, műtörténész, bábjáték- és operaszerző, s bármihez nyúlt, a kortárs kritika egyöntetű véleménye szerint remekművet alkotott.

Mi ennek a titka?

Részben az, hogy a könyvalkotás során minden munkafolyamatban egységes szellem, egyöntetű stílus érvényesült anélkül, hogy bármelyik munkája ismétlése lett volna az előbbinek. Ez a felfogás könyvművészeti vonatkozásban is egységes stílust

Fametszet a Bölcs Esopus-ból

teremtett. Más szóval: helyreállította a könyv stíluslemei között azt az összhangot, amely a technikai forradalom következtében a múlt században felbomlott. Egyetlen példa: hogyan lehetne egységről beszélni ott, ahol az illusztráció annyira elkülönül az írásműtől, hogy önálló mel-

lékletként, a könyvtől eltérő technikai kivitelben mutatkozik, s a szöveggel sokszor még távoli rokonságot sem tart?! A Keleti Artúr helyreállította egység a középkor kódexét éppúgy jellemezte, mint Gutenbergék könyveit és általában az elmúlt századok tökéletes nyomdatermékeit. S közben nem visszafelé lépett, hanem előre. Akár a kámzsás költő strófái-t, akár A boldogtalan Raymondo-t, vagy Maeterlinck: Tintagiles halála-t, vagy a saját alkotásait, a Pax vobiscum című (Padova köveiről, embereiről szóló) tankölteményét, vagy az Angyali üdvözet-et, A Bölcs Esopus-t, vagy A. France: Nyársforgató Jakab meséi-t nézzük, mind előremutat, a jövő újra egységes stílusában készülő könyvremekei felé. A könyvesztéták és történeszek megállapítása szerint! említett munkáiban, de különösen a Nyársforgató Jakab-ban nemcsak hazai, de európai vonatkozásban is a legmodernebb, a legmű-

Ismeretlen XVIII. sz.-beli mester fametszete a Bölcs Esopus fabulái-hoz

vészibb könyvet teremtette meg. Mindezt a műveletek összefogásával érte el.

Keleti könyvművészetének másik titka, hogy az illusztrátort nemcsak maga választotta, hanem annak kezét is végig ő irányította. Mint író, költő tudta, hogy az adott műhöz milyen fel fogású illusztrációk illenek. Kiválasztotta azt a művészt, akiről feltételezte, hogy a feladatnak meg tud felelni. Ősztön, megérzés vezette ebben, semmi más. Könyvtörténetet, nyomdászatot nem tanult. A művésztörténet ismerete és szépérzéke vezette az alapvető problémák felismeréséhez. Ősztöne és műzisése sejtette meg vele, hogy a kiszemelt művészt egyéni stílusa alkalmassá teszi-e a ráváró feladatra. Kiváló lélektani érzékkel ismerte fel azt az illusztrátor egyéniséget, aki az ő olykor elviselhetetlennek bizonyuló,

Amikor könyvet illusztráltam, így ült a nyakamon — Vértess Marcell karikatúrája Keleti Artúrról

a feladat minden részletére kiterjedő tanácsait, követelményeit anélkül fogadja meg, hogy azokat tehernek, elnyomásnak érezné. Ilyen illusztrátorokra talált Gulácsy Lajos, Vértess Marcell, Balogh István, Fáy Dezső, Molnár C. Pál és Hincz

Gyula személyében, kik művészetük legszebb darabjait éppen Keletivel együttműködve alkották. Keleti valóban a „nyakukon ült”, ahogy Vértess karikatúrája mutatja. Nemcsak megbeszélte a művésszel az illusztrációs feladatot, hanem minden részletére nézve határozott írásbeli és rajzbeli (vázlatos) mintát és utasítást is adott, amiről az idevágó jegyzetek, vázlatok, levelek tömege tanúskodik. Nem lökte oda a művész elé a kéziratot, hogy tessék illusztrálni, mert így a szöveg és a kép között összhang a szó művészi és klasszikus (kódex, Gutenbergék, Ruskin, Morris stb.) értelmében soha sem jöhetett volna létre. Leült melléjük, közösen beszéltek meg mindent, az illusztrátorok vitték hozzá a készülő rajzokat, s órákon keresztül vitatták. Keleti meg tudta velük éreztetni, mit jelent, ha egység születik betű, szöveg és rajz között, ha egységes stílusban készül a könyv, s annak minden alkotórésze a művészet fokán harmonizál egymással.

De nemcsak az illusztrátort, a nyomdát és a kiadót is meg tudta választani. Maeterlinck: Tintagiles halála kiadását székesi Sacelláry Pál, a kiváló bibliofilkiadó vállalta. A Pax vobiscumot, az Angyali üdvözlöt, A szépreményű Goethe urat az Amicus, A bölcs Esopust és a Nyársforgató Jakabot a szép bibliofil könyvek olyan kiadója, mint Tevan Andor. A legszínvonalasabbak (Tevan, Globus, Pápai Ernő nyomdája) vállalták a kivitelezését. S mindez Keleti személyes utanjáráására, mert azok közé tartozott, akik — mint Misztótfalusi Kis Miklós és Knerék — nem voltak hajlandók megalkuvásra, vagy éppen hibás termék forgalomba hozására.

Egyedülálló volt munká-

Keleti Artúr Angyali üdvözlöt c. könyvéhez

Molnár C. Pál fametszete

jának sajtóvisszhangja. Az írók, köztük Tóth Árpád, Móricz Zsigmond, Babits Mihály lelkesedéssel üdvözölték Keleti munkáit.

A megújuló hazai könyvművészet bizonyára sokat tanul tőle, s tanulhatnak a szép könyv barátai is. Keleti Artúr módszere mutatja, hogyan készülhet korunkban művészi könyv, eredményei pedig a könyv szépségének meglátására nevelik az olvasót, arra, hogy mi a könyv szépségének titka.

Sz i j R e z s ő

Vértés Marcell rajza Keleti Artúr: A boldogtalan Raymondo c. könyvében

A VEGYÉSZEK KÖNYVEI

A vegyipar az ipar leggyorsabban fejlődő ága, amely az 5 éves tervben 100 újabb létesítménnyel gazdagodik. A ipar termelése az 1962. évihez viszonyítva mintegy 8%-kal nő. Az átlagos fejlődést azonban a vegyipar megelőzi (16%-kal), és így a jövőben is megtartja vezető szerepét a fejlődés terén.

A műszaki könyvkiadásban a vegyipari kiadványok megjelentetése jelentős helyet foglal el. Az ipar fejlődésével egyre több és több szakkönyv szükséges. Könyvkiadóink a vegyipari kiadványokkal szemben támasztott sürgető követelményeknek csak részben tudnak eleget tenni. 1963-ban kb. 40 új vegyipari kiadvány jelenik meg, több mint 90 000 példányban. Vegyipari, műanyagipari, kémiai tárgyú műveket ad ki az Akadémia-, a Műszaki-, a Táncsics- és a Tankönyvkiadó.

A szakkönyveknek kettős feladatot kell betölteniök. A kiadók egyrészt alap-, közép- és felsőfokú kiadványokkal a meglévő káder állomány szakmai képzését segítik elő, mivel a műszaki fejlesztés feladatait csak képzett szakmunkásokkal, technikusokkal, mérnökökkel lehet megvalósítani. A szakkönyvkiadás másik nem elhanyagolható célja az előremutatás: a belföldi és külföldi legújabb kutatási eredmények, technológiai elgondolások ismertetésével az ipar előtt álló út egyengetése, a fejlődés elméleti alapjainak le-
rakása.

A könyvtárosoknak a műszaki könyvkiadás kettős feladatával tisztában kell lenniök, ha az olvasókat szakszerűen akarják kiszolgálni, ha a műszaki ismeretek szakavatott terjesztői akarnak lenni.

A könyvtárak polcain ott sorakoznak a

vékonyabb és vastagabb vegyipari könyvek kötetei. A szakmunkásoknak elsősorban a több mint ötven kötettel rendelkező Ipari Szakkönyvtár vegyipari témát feldolgozó kötetait ajánljuk. Kasszán Béla *Vegyipari ismeretek* című könyve egy kötetben tartalmazza az általános, a szerves és a szervesetlen kémia, a kémiai technológia és a vegyipari gépismeret elemeit. A német Kaltofen *Szerveskémia vegyipari szakmunkások részére* című munkája hasonlóképpen összefoglaló jellegű. A klaszszikus szerves kémia tárgyalásmódot követi, de szoros kapcsolatot tart az ipari technológiai eljárásokkal. Az áttekinthető kiadványok mellett részmuveletekkel foglalkozó munkák is jelentek meg a sorozat keretében, így a műanyagajtolásról, az oxigéngyártásról és levegőfeldolgozásról, a gumiabroncsokról stb.

Szakmunkások részére sorozaton kívül is jelentek meg munkák, amelyek közül csak néhányat emelünk ki, Gerber—Kótai *Gyakorlati számítások a vegyiparban*; Telle *A laboratóriumi eszközök ábécéje* című kiadványok valóságos munkaeszközzei a laboratóriumoknak. A műanyagokkal foglalkozó kiadványok közül meg kell emlékezni Macskásy—Ettre *Mit kell tudni a műanyagokról* című könyvéről, amely ismerteti a műanyagipar nyersanyagait, ezek felhasználását; vagy Jakab—Thurzó—Zincz munkájáról, amely a PVC előállításával, feldolgozásával és alkalmazásával foglalkozik. Macskásy: *Hőre lágyuló műanyagok* című könyve az e csoportba tartozó műanyagok legfontosabb fizikai és kémiai tulajdonságait, a feldolgozó gépeket, szerszámokat, eljárásokat mutatja be.

A vegyészmérnökök, de a fejlett szakmunkások is eredményesen használhatják Bártfai Béla *Galvanizálók zsebkönyve* c. munkáját, amely a galvanizálás folyamatairól, a nem galvanikus úton készülő egyéb felületvédő bevonatok készítéséről, a galvánfűrdők összetételéről tájékoztatja olvasóit. Petsy *Akkumulátorok kézikönyve* bemutatja a főbb akkumulátor típusokat, gyártástechnológiájukat, valamint a legújabb kutatási eredményeket. Könyvet adhatunk az olvasók kezébe a fémek kezeléséről, a lakkozással és festéssel végzett felületvédelemről, a szappanokról és a mosószerekről, továbbá a laboratóriumi vegyszerek ellenőrző vizsgálatairól.

A német Schrader *Műanyagok feldolgozása és hegesztése* című könyve ismerteti a mechanikai és forgácsolásmentes megmunkálási módokat, a műanyagok hegesztési és ragasztási lehetőségeit, műanyagból készült különböző eszközök készítését. Vancsóné *Műanyagalapú ragasztók* című munkája behatóan tárgyalja a műanyagragasztó különféle típusait, azok alkalmazástechnológiáját. Kiadvány jelent meg a szintetikus szálanyagokról, az ioncserélő műgyantákról és ezek alkalmazási technológiájáról, a szilikonokról és felhasználásukról. A híradástechnikai ipar az elsők között volt, amely a különböző műanyagféléseket nagy mennyiségben felhasználta. Kardos György *Műanyagok a híradástechnikában* című könyve ismerteti a műanyagok híradástechnikai alkalmazásának fejlődését, majd általános szempontokat ad a műanyagok felhasználásához.

A vegyészmérnökök, a kutató és tervező intézetekben dolgozó szakemberek figyelmét elsősorban monográfiákra, kézikönyvekre hívjuk fel. A kézikönyvek és zsebkönyvek közül meg kell emlékezni a több

kiadást megért *Preisich Vegyészek zsebkönyvé-ről*, Kovács *Műanyag-zsebkönyvé-ről*, vagy Zakar *Bitumen zsebkönyv-éről*, továbbá a háromkötetes *Vegyészeti lexikon-ról*.

Comings *Nagynyomású technológia* című könyve ismerteti a szerves és szervetlen vegyipar legfontosabb nagynyomású reakcióit, technológiáját, a szükséges berendezéseket és szerkezeti anyagokat. Sajó *Komplexometriá-ja*, Tananajev *Cseppelemzés-e*, Vámos *Kromatográfia-ja*, Nyúl *Lepárlás-a*, Buzágh *Kolloidika-ja* mind a vegyipar egyes fontos részterületéről ad matematikai levezetésekkel alátámasztott áttekintést.

1961-ben *Kémiai analitika* címmel új sorozat indult, amely a kémiai analízis egyes részterületeiről ad számot. Az eddig megjelent kötet címe: *Kémiai indikátorok, Titrálás nemvizes közegben, Szerves-kémiai analízis* (Minőségi analízis, mennyiségi analízis).

A kiadványok címeit még sorolhatnánk, de cikkünk nem teljességre törekszik, csupán bepillantást kíván adni az eddig megjelent vegyipari szakkönyvekbe és a színvonal szerinti csoportosítással igyekszik a könyvtárosok munkáját megkönnyíteni.

Összefoglalásunk nem lenne teljes, ha nem vetnénk előre is pillantást és nem említenénk meg a közeljövőben megjelenő kiadványok közül néhányat.

A szakmunkások részére a vegyipari gépekkel és berendezésekkel, a gázzszerezéssel vagy a galvanotechnikával foglalkozó munka készül. A technikusok munkáját könnyíti majd meg az ércek, kőzetek, szilikátok gyors elemzésével foglalkozó kiadvány, és a termikus vizsgálati módszereket ismertető szakmunka. A mérnökök részére készülő könyvek közül kiemeljük Csűrös Zoltán *Műanyagkémia-ját*, Pungor Ernő *Nagyfrekvenciájú titrálások* című könyvét, Horvát Márton *Alacsony hőmérsékletek, folyamatok technológia-ját*, vagy Batuner—Kozin *Matematikai módszerek a kémiai gyakorlatban* című könyvét. Figyelmet érdemelnek még: Beck—Bor—Messmer *A komplex-kémia korszerű irányai* és Haisinsky *A nukleáris kémia és alkalmazásai* című nagyjelentőségű munkák.

Az eddig megjelent vegyipari kiadványok témagazdagsága és színvonalbeli megosztottsága máris nagy segítséget jelent a műszaki fejlesztés terén. A továbbiaktól ugyanezt várjuk.

Könyvtári könyvek

bekötése a legjobb kivitelben, a legjobb minőségben, a legrovidebb határidővel

KUN ZOLTÁN

könyvtári könyvek bekötésére specializált könyvkötészetben.

EGER, Alkotmány u. 7. Tel.: 16-30

Befejeződött a MAGYAR KLASSZIKUSOK sorozat

1945 után a kialakuló új társadalomban mind inkább megmutatkozott az igény egy olyan könyvsorozatra, mely a magyar irodalom klasszikus alkotásait foglalja magában, mindazt, ami nemzeti műveltségünk alapja. Az 1948-ban megszervezett állami könyvkiadás egyik legsürgősebb feladatának tartotta ennek az igénynek kielégítését, és a Magyar Irodalomtörténeti Társasággal közreműködve, 1950-ben *A falu jegyzőjének* két kötetével megindította a *Magyar Klasszikusok* című sorozatot, melynek kiadása Péterfy Jenő, Nagy Lajos és Radnóti Miklós műveivel ez év elején fejeződött be.

A teljes sorozat kilencven kötetből áll, méreteit tekintve is egyike tehát a legnagyobb vállalkozásoknak a magyar könyvkiadás történetében. A korábbi hasonló jellegű sorozatok — pl. a Franklin Társulat kiadásában megjelent *Magyar Remekírók* ötvenöt köteté — jócskán elmaradnak mögötte. Különbözik ezektől az új sorozat abban is, hogy megtervezői nem díszkönyvnek szánták, egyszerű külsejével, hozzáférhető árával tanárok, diákok, az egész nagyközönség kezébe kívánkozik.

A sorozat címjegyzéke szinte hiánytalan listája klasszikusainknak. Balassi tündöklő életörme és istenhez hanyatló bánata, Zrínyi fegyverzajos költészete, Mikes mézszavú prózája, Batsányi és Kármán nagyot merő törekvései, Eötvös társadalomkritikája, Erdélyi János műbölcséleti tudománya, Kemény Zsigmond borongó lélektana, Komjáthy Jenő fehérrizsás gondolati lírája, Babits ezer színe, Juhász Gyula epedő versei egyaránt helyet kaptak a kötetek lapjain, néhány írónkat pedig — Krúdyt, Tömörkényt, Kaffkát, Nagy Lajost stb. — éppen ez a sorozat avatta klasszikussá. Alkik a korábbi nagy gyűjtemények nevei közül kimaradtak — Kisfaludy Sándor, Czuczor, Garay stb. — az irodalomtörténet értékrendjében ma már nem számítanak a legelső közé, s az olvasók nem is nagyon kaptak volna rajtuk. Ha egy-két író mégis hiányolunk, elsősorban a következőket: Kosztolányit, Szabó Lőrincet, aki a sorozat megindulásakor még élt, de korai halála óta jogszerűen bekerült a halhatatlanok közé, talán még Török Gyulát és a magyar politikai irodalom klasszikusait, Széchenyit, Kossuthot, Tánácsost, továbbá szűkkeblű elbánásnak tartjuk, hogy Juhász Gyula és Tóth Árpád gazdag költészetét közös kötetbe szorították. Elismeréssel nyugtázzuk viszont, hogy népköltészetünk illő módon, három kötettel gyarapítja a sorozat színeit. Azon, ami bekerült a gyűjteménybe, csak egy esetben vitatkozánk: a *Régi magyar vígjátékok* című kötet, noha nagyon értékes, irodalomtörténeti fontosságú emlékeket tartalmaz, mégsem remekműveket, ezeknek helyük lehet egy szélesebb áttekintésben, de korántsem a magyar *klasszikusok* között.

Aki végigolvassa ezt a sorozatot, elmondhatja, hogy tájékozott a magyar irodalomban. Tájékozódását megkönnyíti, hogy a *Magyar Klasszikusok* legtöbb kötetét értékes tanulmány vezeti be. A sorozat olyan időben indult, amikor az irodalomtörténetírásra az a feladat hárult, hogy újra vizsgálja nemzeti irodalmunk hagyományait, fölfedezze és illő helyükre tegye korábban gyakran eltagadott vagy meghamisított haladó értékeit. Ezt a munkát, legalább is első próbálkozásként, sok esetben éppen a sorozat tanulmányírói végezték el. Újszerű volt a kép, amelyet Bessenyeiről, Vörösmartyról, Eötvösről, Gyulai Pálról szemlélhettünk, itt, ebben a sorozatban kapott elégtételt Apáczai Csere János, Tolnai Lajos, Péterfy Jenő, itt rendszerezték először megbízhatóan a kuruc költészet emlékeit. Néhány, szépségénél fogva is kiváló tanulmány, mint Komlós Aladáré Reviczky, Komjáthy Jenő és Kiss József műveiről, Németh G. Béláé Arany Lászlóról, Szabó Edéé Krúdyról, maradandó értéke esszéirodalmunknak.

Befejeződött egy sorozat, kezdődhetik egy új. A közönség érdeklődése klasszikusaink iránt nem csökken, inkább növekszik, alig lehet kielégíteni. Klasszikus irodalmunk hagyományainak méltó gondozását továbbra is a kiadók, olvastatásukat pedig a könyvtárosok figyelmébe ajánljuk.

—†

VERSBARÁTOK KÖRÉT alakították meg a költészet népszerűsítésére a könyvkiadók és a könyvtárszekták. A kör tagjai vállalják, hogy évente 120 Ft értékben vásárolnak verseskötet-

eket. Ennek fejében 15%-os árengedménnyel szerezhetik be a köteteket, évente egy reprezentatív, dedikált könyvet kapnak ajándékba, a közzétett előadásait. Jelentkezni elővásárlási jogot nyernek a különleges érdeklődésre számotartó művekre, és kedvezményesen látogatnak az irodalmi színpadok előadásait. Jelentkezni a könyvesboltokban lehet.

Könyvismertetések

Ideológiai-politikai művek

HORTHY MIKLÓS TITKOS IRATAI

Kossuth, 533 old. 56 Ft (Törzsanyag)

Az 1944. október 15-én a kudarcba fulladt különbécze kísérletei után a Várat megszálló németek kezére jutott Horthy bizalmas iratainak egy része. A szovjet csapatok egyik alakulata Németországban talált rá, 1959-ben azután az iratok visszakerültek az Országos Levéltárba. Most Szinai Miklós és Szücs László szerkesztésében láttak napvilágot. Az ellenforradalmi rendszer 25 évére (1919 júniusától 1944 júliusáig) 533 oldalon közölt 88 terjedelmes dokumentum világít rá.

A bizalmas iratok jó része megsemmisült, s a közölt dokumentumok nem adnak olyan új adatokat a Horthy-rendszer kül- és belpolitikájáról, amelyek módosítanák korábbi felfogásunkat. A fellelt iratok becstét az adja meg — történésznek és az érdeklődő olvasónak —, hogy az érdekes részleteket tartalmazó, és a főszereplők személyiségét is bemutató megnyilatkozások a történelem eseményeit emberi közelbe hozzák az általános érvényű megállapítások távlatából.

Horthy szovjetellenesége, a környező államok elleni agresszivitása, a német-magyar sorsközösségről vallott felfogása olyan tényekből közismertek, mint a szomszéd államok és a Szovjetunió elleni fegyveres támadás. És mégis a leleplezés erejével hat, hogy Horthy uralomra jutása után rögtön (I. Ludendorffnak Horthyhoz 1919-ben intézett levelét) a második világháború katasztrófáját felidéző politika minden fontos elemét tartalmazó konspirációba kezd a német militarizmus képviselőivel. 1932 októberében levelet fogalmaz, melyet huszonhárom európai államfőnek akart elküldeni, s melyben a Szovjetunió elleni megsemmisítő háború megindítását sürgeti. A „keresztény európai civilizáció” Szent György lovagjaként kezdeményező szerepre kíván vállalkozni, s a világpolitika nagy realitásait félreismerve valami új Szent Szövetségbe szeretné egyesíteni az imperialista ellentételtől táborokra szag-

gatott európai tőkés államokat. Oly szembeszökő mániákus szovjetellenesége és politikai naivitása magyarázza meg, hogy miért volt teljességgel képtelen 1944 sorsdöntő napjaiban az események megkívánta magaslatra emelkedni, s határozottan szakítani hibásnak bizonyult politikai koncepciójával.

1944-ben még az illegális Magyar Frontba tömörült baloldali pártok egyes vezetőiben is volt bizonyos várakozás Horthy személyével kapcsolatban. Azt hitték, hogy a rendkívül nehéz helyzetben, mint katona, képes lesz erőlesen szembefordulni a németekkel. Ferenc József egykori szármagya azonban eloszlatta ezeket az illúziókat. Az ő gondolatvilága sokkal maradibb volt, mint előbbi legfőbb konzervatív tanácsadóié: Teleki Pálé és Bethlen Istváné. Vele a Várban egy középkori gondolkodású ember képviselte az országot, aki — ha tanácsadói olykor nem bírták volna jobb belátásra — nemcsak magát, de a nemzetet is neveltségessé tette volna a világ előtt. 1935-ben a prágai sajtó támadásaira párbajkihívást tartalmazó levelet fogalmaz Masaryk, csehszlovák elnökhöz: „Ragaszkodom a fegyveres elintézéshez. Minthogy azonban Ön beteg aggyastyán, az Ön jobbkezevel, Benes külügyminiszterrel kívánok megverekedni...”

— D —

Kulcs

A MÁSODIK FRONT

Zrínyi, 543 old. 55 Ft (Ajánlott)

Hadtörténeli szakmunkával vagy történelmi esszével van dolgunk? Ezt a kérdést tesszük fel magunknak a szerző előszavának olvasásakor. Az első fejezetek alapján kiderül, hogy mindkettővel. Izgalmas történelmi leírást, politikai áttekintést és katonai-elméleti elemzést nyújt a mű, melynek stílusa olyan kristálytisza és könnyen érthető, hogy a katonai szaktudományokban járatlan olvasó csodálkozva állapítja meg: tehát a hadtudományhoz is értek...

A nagyfokú közérthetőség erősen hozzájárul a propagandisztikus hatáshoz. „A második front” ugyanis nemcsak azért íródott, hogy hiteles okmányok alapján megörökítse ennek a hadjáratnak mind epizódjait, mind stratégiai jelentőségét, hanem azért is, hogy helyes megvilágításba helyezze az antifasiszta világszövetség nyugati államainak szere-

pét a második világháború utolsó két évében. Kulis professzor nagy felkészültséggel oldotta meg mindkét feladatot, s miközben szinte filmszerűen vonultatja fel az eseményeket, mély betekintést nyújt a világpolitikai mérkőzés kulisszái mögé. Megmutatja, hogy Amerika és Anglia milyen politikai meggondolások alapján késett teljes két évet a második front megnyitásával, Anglia miért javasolta újra és újra, hogy Franciaország helyett a Balkánon keresztül mérjenek csapást a hitleristákra, s hogy a nyugati harcra milyen politikai ellentétek akadályozták a szövetségesek hadműveleteit, ezzel lehetővé téve a hitlerfasiszták további egy éves ellenállását.

A nyugati hadászati szakértők a második front jelentőségét túlértékelik. 1942-ben valóban döntő jelentőségű lehetett volna: legalább egy évvel megrövidíthette volna a világháborút. 1944 júniusában, a szovjet hadsereg elsópró főlényének hónapjaiban azonban a második front megnyitásának már csak egy célja volt: a szovjet hadsereg előnyomulásának megakadályozása Németországban és Közép-Európában.

A szerző hadtudományi elemzéssel bírálja a nyugati szövetségesek hadműveleteinek stratégiai és taktikai hibáit, melyeket azok Monte Cassinónál Olaszországban, Arnheimnél Hollandiában és az Ardenneknben 1944 decemberében elkövettek. Ez utóbbi alkalommal az angol-amerikai haderőt a szovjet hadsereg offenzívája mentette meg a katasztrófától.

A nagyszabású művet gazdag, ízlésesen kötött térképanyag egészíti ki.

Frank László

Szépirodalmi művek

Szabó Pál

A HOGY LEHET

Szépirodalmi, 371 old. 22 Ft (Törzsanyag)

Szabó Pál parasztíró a szó legteljesebb értelmében. Nemcsak azért, mert regényeinek, novelláinak tárgya általában a magyar parasztság élete, s küzdelme, hanem azért is, mert a 30-as évekig maga is közöttük élt, s közülük nőtt fróvá. Hogy mennyire ismeri az életüket, gondjaikat, szenvedéseiket és harcaikat, ezt művei (*Emberek, Talpalatnyi föld, Isten malmai, Új föld* stb.) legjobban mutatják.

Természetes, hogy aki annyira közelről ismeri, éli a parasztság életét, abban felmerül az igény a parasztság múltjának megelevenítésére is. Szabó Pált —

érthető módon — Dózsa György alakja és az első nagy magyar parasztháború kora készítette elsősorban arra, hogy történelmi regényt írjon. Most megjelent újabb műve néhány évtizeddel későbbi kort, a török világot idézi. Ezeröttszázkilencvenkettőben indul a cselekmény s egy sárréti falu magára maradt, küszködő, szenvedő parasztságának sorsában igyekszik megragadni a legjellemzőbb vonásokat.

A cím után ítélve azt várnánk, hogy az író a törvényen kívüliséget, az „aki bírja marja”-elvet juttatja érvényre, mert valóban, mit is tehettek a hódítók kénye-kedvének kitett emberek? Az életnek milyen törvénye érvényesülhetett ott még? Az erősebbek és szerencsésebbek megmaradtak, a többiek pusztultak. Ezt, vagy valami hasonlót érzünk eleinte nemcsak a címből, hanem az események sodrásából is. Pedig ellenkezőjéről van szó. Szabó Pál regénye éppen azt mutatja meg, hogy a nagy bajban, szörnyű sorsban hogyan forrt közösséggé a falu. Maguk szabták meg az együttélés törvényeit, erkölcsseit. Olyan törvényeket és erkölcsöket, amelyek fennmaradásukat leginkább biztosíthatták. S annak megtartása fölött szigorúan, ha kellett kíméletlenül őrködtek is. A regény bőséges élményt nyújt ehhez. Az élet élni akar, s a török földesúrtól agyonsanyargatott, agyonsarcolt, százszor megalázott sárréti parasztság is csak addig túrt, amíg az aga törvénytelen követeléseit már végpusztulással fenyegették. Akkor az erőszakra erőszakkal felelt. Megindult a szervezkedés és az agát háznépével, katonáival együtt elpusztították, lakását felperzselték. Tudták, hogy ezzel nincs vége a harcnak. Tudták, hogy véglegesen Bocskai hajdúi sem segíthetnek, de a pillanatnyi helyzetet megoldották. S azután majd élnek tovább úgy, ahogy lehet.

A regény a kort igen érdekesen, nagy szenvedéllyel ábrázolja, alakjai mély nyomot hagynak az olvasóban, közérthető stílusa, érdekes meseszövése pedig alkalmassá teszi arra, hogy a régmúlt időkbe az is bepillantson, ki a történelmet kevéssé ismeri, vagy éppen tanulja.

Seres József

Tatay Sándor

A NYUGATI KAPU

Szépirodalmi, 383 old. 24 Ft (Törzsanyag)

Thomas Mann egyik vallomásából tudjuk, hogy kora ifjúságától a monumentális iránti vágy fűtötte, s ez az egyéni szándék találkozott a XX. század legjobbjainak erőfeszítésével, mert a család-

regény, a Buddenbroocktól Steinbeck Édentől keletre c. művéig a kor igényét is kifejezi. Csak ezzel magyarázható, hogy — ami egyébként nem törvényszerű — a maximális írói erőlkifejtést nemcsak az eredmény igazolta, hanem a közönség-siker is.

Ebbe a vonalba tartozik — méreteiben mindenképp — Tatay Sándor vállalkozása, a *Simeon-család története*, melyben az egymásba fűződő emberi sorsok alakulásával egy szerteágazó és ellentmondásos kort akar ábrázolni. A korábbi három kötet bőségesen szolgáltatott bizonyítékot, hogy Tatay verbéli elbeszélő. Színesen, elevenen, valóban regényes fordulatokkal szövi a Simeonok élettörténetét, erről győz meg a sorozat új, negyedik kötete is.

A *nyugati kapu* cselekménye a nagy gazdasági válság éveiben játszódik, pontosan 1931 és 1934 között. Kereteit a biatorbágyi merénylet és a bécsi munkásfelkelés adja meg. Így a középpont a hitlerizmus magyarországi térhódítása, ennek gazdasági alapja, hatása. Erre az időre esik a Simeon-család teljes szét hullása, amit a három testvér, Tamás, István és Gábor sorsa példáz. A teológus Tamás, — nyilván az ő alakja áll legközelebb az író szívéhez — eljut a bécsi munkásfelkelésig, István a Simeonok gazdasági ügyeit próbálja rendbehozni, Gábor pedig végigéli a 30-as évek egyetemistáinak nyomorúságos életét. A három testvér sorsát mindvégig lebilincselően mondja el Tatay, a történelmi hátteret azonban, nem mindig érezzük hitelesnek. Úgy véljük, a szerző a mesészöveg regényességére helyezte a nagyobb súlyt, sőt jócskán kölcsönöz a romantika néha gyanús kelléktárából is, s mindennek a regény hitele vállalja kárát.

Ha regényességében, „olvasmányosságban” nem is, de értékben feltétlenül elmarad ez a kötet a korábbi háromtól. Tatay keresi a hatást, tegyük hozzá, meg is találja, azonban — főleg a regény második felében — gyakran öncélúvá válik a sok esemény, váratlan kaland, meglepő fordulat egymásra halmozása. A mértéktartás hiánya kuszává teszi a háttérrel, viszont nem változtat azon a tényen, hogy *A nyugati kapu* szórakoztató olvasmány, mely nyilván megtalálja az utat az olvasókhoz. Ezt az is elősegíti, hogy a ciklus előző három kötete nélkül is teljes, egységes könyv.

Akik a Simeonok eddigi történetét olvasták, keresni fogják a könyvtárakban, de könyvtárosaink nyugodtan ajánlhatják olyan regénykedvelőknek is, akiket ez a könyv ismertet meg a Simeon-családdal.

C s á n y i L á s z l ó

Benjámín László

Ö T Ö D I K É V S Z A K

Szépirodalmi, 197 old. 17 Ft (Ajánlott)

Benjámín László legutóbbi *Egyetlen élet* című könyve óta több, mint hat év telt el. Indokolt várakozás előzte meg tehát új kötetét.

A költő új versei a teljes kiábrándulás, a végleges reménytelenség és magány partjairól indulnak el: „Nem hiszek semmiben. Reményeim után lassan magamra hagynak, a kétkedések is. Szétmállik életem nehéz páraiban a töprengő anyagnak.” — írta *Legyetek éberek* című versében. Ez a lelkiállapot azonban nem lehet tartós olyan költőnél, aki mint Benjámín, egész életével, minden idegszálával tett hitet a nép szolgálatáért. Benjámín életkedve, reményessége is felocsúdik lassan. *Se cinikus, se prédikátor* című versében még csak a nosztalgikus kívánságot szólaltatja meg: „Ó, nemző, megtartó közösség, milyen nehéz is nélkülöd” — a *Vérző zászlók alatt* fájdalomból, elkötelezettség-tudatból, haragból és reményességből keményre kovácsolt sorai azonban már az ismét fellelt harmóniát, a válság leküzdésének ígéretét tanúsítják.

Ez a harmónia nem lenne teljes, a költői magatartás nem lenne oly forrón hiteles, ha hiányoznának belőle a keserűség, a fájdalom felhangjai. Megtorpanás és bizalom, kétségbeesés és küzdeni akarás él együtt ezekben a versekben, s mindezek mellett az igazságkeresés kíméletlen szenvedélye hevíti a sorokat. Ám éppen így: önmagával és a világgal hadakozva teremti meg Benjámín költészete a tragikum és a felemelkedés egyensúlyát, a külső és belső világgal való megbékélést, a katharizist.

Ez a katharizis azonban nem marad csupán Benjámín tulajdona. A költő gyötrelme, kiábrándulása, emberi válsága nem csupán „magánügy”, egy történelmi korszak társadalmi méretű válságából termett, ezt fejezi ki. A személyi önkény éveinek élményvilága juttatta Benjámint válságba, miként sokakat még. A verseiben megszólaló szocialista erkölcsi önvizsgálat, a válságot legyőző katharizis másoknál is az önvizsgálat, a tisztulás folyamatát segíti elő. A költő személyes gyöttrődése, útkeresése így válik közösségi: mások megbékélését elősegítő orvossággá.

Benjámín versei nem hódolnak semmiféle stílusforradalomnak, a belső nyugtalanságot is józan keményveretű sorokban fejezik ki. Mégis a korszerűség levegője árad ezekből a versekből: a feltétlen őszinteség varázsa, a lázas indulatokat

vaskemény formába kovácsoló műhely fegyvelmező művészete ragadja magával az olvasót. A kötet legszebb verseit (*Arany Jánoshoz, Írom ráadásnak, Politika, Se cinikus, se prédikátor, Véző zászlók alatt*) éppen az őszinte indulatok belső viharzásának és a forma tökéletes nyugalmanak tragikus feszültsége emeli a magyar líra klasszikus magaslataira.

Benjámin verseit műfordításainak gyűjteménye (köztük Ivan Goran Kovačević megrendítő *Tömegsír* című költeménye) egészíti ki.

Pomogáts Béla

Fejes Endre

ROZSDATEMETŐ

Magvető, 333 old. 16,50 Ft (Ajánlott)

Kevés író arat első regényével (Fejes Endrénak eddig csak novelláskötete jelent meg) ilyen osztatlan sikert, kavar ennyi vitát mint Fejes a Rozsdatemetővel.

Mi hát a titka? Fejes Endre írásművészete, valóságérzéke, ábrázoló ereje. Egy családot ragad ki a tömegből, amolyan átmeneti osztályhelyzetűt, amilyen nálunk annyi volt, s van. Elmondja életük négy évtizedét: munkát, születést, halált, szerelmet, sok veszekedést és sok ünnepet a refrénként visszatérő rántothallal és túróscsuszával. És mindezt egy kisregény terjedelmében, nagyon tömören. Alakjaira ráismerünk az életben, lépten nyomon Hábeltlerekbe ütközünk, csak eddig nem láttuk ilyen tudatosan lényüket, mint e regény reflektorfényében.

Mert ezek a Hábeltlerek látszólagos tisztességük ellenére sem igazán becsületes emberek, de ugyanakkor százanandó szerencsétlenek is. Vegetatív életet élnek, elzúg felettük a történelem, s ha egyéni legbeletép is egyikük-másikuk sorsába, a család egésze közömbösen, gondolatok, eszmék, kultúra nélkül vegetál tovább. Nem a nyomor okozza ezt — még a Horthy rendszerben is viszonylag túrhetően megvoltak, lévén Hábeltler János kincstári altiszt — a felszabadulás után pedig egyre feljebb szökik életszínvonaluk, lányaik tanulnak, elegánsan öltöznek, előnyös házasságokat kötnek. De mindez nem segít rajtuk. Hábeltler Jánost és feleségét még összekötötte a közös gond, a küzdelem: lányaiknak a könnyebb élet csak unalmat hoz, váltogatott férjeket és röpke kalandokat: mert hiányzik az eszmei és szellemi tartás, mely célt adhatna az életnek, tartalmat a szerelemnek. Egy, csak egy tagja van a családnak, Jani, a munkásfiú, aki mindezt érzi, sejtí, de élete változtatásához neki nincs ereje. Egyre erősödő idegbajjal dühög és tombol, míg csak

agyon nem üti az igazságot fejére olvasó, züllött sógorát.

Ez utóbbi foglalja össze az író mondani-valóját, ítéletét a Hábeltlerek fölött: „...ti előbújtatok a barakkokból, éltek ugyanúgy, mint a hörcsögök. Dzsessz, tánc, hajrá Fradi... Láttál már színházat belülről? Előlvastál egyetlen könyvet is? Pedig te vagy ennek a hatalomnak a birtokosa, esztergályos főnemes...”

A Hábeltlerek itt élnek közöttünk, tudni kell róluk, foglalkozni velük, mert bele-süllyedtek a kispolgári posványba. Ebben a regényben, mely a mai magyar irodalom egyik eszméletető alkotása, az író művészi erővel int és ostoroz: emberek így nem élhettek! Látszólag hűvös, tárgyilagos előadásmódja mögött a változtatás szenvedélye lappang, művének egésze eszméletető erővel mutat a problémákra. Így olvassa a könyvtáros és erre a mondani-valóra hívja fel a figyelmet, ha olvasói esetleg apolitikus, erotikus magánélet-regény reményével veszik igénybe. Nem ezt kapják, ne olyan szemmel nézzék: hanem pillantsanak bele a kíméletlen tükörbe, melyben napjaink egyik kóros jelenségét látják meg.

Bozóky Éva

Timár Máté

ASSZONYCSERE

Szépirodalmi, 240 old. 14,50 Ft (Törzsanyag)

Timár Máté az 1956 után jelentkezett prózaíró nemzedék egyik legtehetségesebb tagja. A Majoros Imre krónikájának két kötete, egy novelláskötet és egy szovjetunióbeli utazásról szóló könyv van mögötte. A kritika sok mindent felrótt az írónak, akit viszont láthatóan semmiféle tanács nem tévesztett meg, legfeljebb az önmagához, a saját hangjához, stílusához való hűségében erősített meg.

Új könyve, az *Asszonycsere*, tizenkét új elbeszélést tartalmazza. A könyv a „rég” Timár Máté hangjának a folytatása. Az író szemmeláthatóan egyre teljesebben ismeri meg eszközeit, egyre jobban kezeli azokat, világában biztosan mozog, azon túl nem is merészkedik. Ez persze egyszerre jelenti Timár írói tudatosságának mélyülését, ugyanakkor korábbi korlátaihoz, hibáihoz való ragaszkodását is.

Timár a „hétköznapi szürke munkálkodását” figyeli, a látszólagosan köznapi-ban, szintelen és szürke eseményekben is talál elég megírni valót. A változó világ érdeklő elsősorban, a tegnapot holnapra cserélő napok folyása. Timár mindig egy életfolyamatot vizsgál, nem fordulópontokat, hanem hosszabb emberi sorsokat. A

változást az eseményeknek nem egy-egy drámai csomópont köré való tömörítésével érzékelteti, hanem hosszabb életszakaszok kezdő és végpontja közötti ív megrajzolásával.

Timár írásai tulajdonképpen nem is novellák, hanem elbeszélések. Az írás elején helyzetet teremt, aztán elindítja egy ember emlékezését (*Tóth Margitnak hívják*), máskor a hős szájába adja a szót, s az maga mondja el élettörténetét (*Sorsok és mezsgyék, Önletrajz*). De ha Timár a tárgyilagos, a szemlélődő előadásmóddhoz ragaszkodik, akkor is van szavainak valami előszó-szerű lejtése, előadásának népmesei zengése. Ez a szemlélet kedveli a személyes hangot, s innen érthető, hogy Timár írásaiban felvonul egész rokonsága, szüleiéről, keresztapjáról, egykori tanyai szomszédjaikról rajzol portrékat. Alakjai mindig kicsit mesehősök, s ha nem maguk mondják el, emlékezik végig élettörténetüket, hanem az író adja azt elő, az elbeszélés-építésének törvénye nála akkor is az előszó. „Amint a pipafüst csavarog a léghen, akkép csavarognak szanaszét elméik” — mondja Petőfi *A téli este*k öreg parasztjairól, s jellemzésül ezt Timár Máté írásai fölé is odairhatnánk. Fordulatai, ízes előadása, lekerekített történetei, színező stílusa mind a népmesére emlékeztetnek. Egyik elbeszélése végén írja: „Susogó erdők süppedő avarja neveli a gombát, az idő homályba vesző mélysége termi a mesét. S ahogy a gombát az eső meg a korhadó lomb nyirka sokasítja, úgy hosszabbodik a mese is az ismételő szájakon. És örökké él, újul a tavasszal, sápad az ősszel. Csak a mesemondó hal meg, mint az én Nagy Lajos bátyám, aki a Berettyó partján liter borért reámtesztálta Buri juhász históriáját. Mint mondtam, liter borért, s annyiért ép is vásárra viszem, nehogy elvigyen érte az ördög...”

De a mesélő szerepébe lépő író nem hagyja eléggé érvényesülni a valóságot; az időt, a kort. A problémákat sokszor külsőségek alapján jellemzi (*Ezerkilencszázötvenkettő, Mihály bácsi*). Érzelmes, naiv hangot csempész az előadásba, az írások gondolati súlya keves.

Tűskés Tibor

Galambos Lajos

UTAS A GÖNCÖL SZEKERÉN

Magvető, 276 old. 13,50 Ft (Törzsanyag)

A fiatal, József Attila-díjas Galambos Lajos kisregényei egymás után jelennek meg: a *Gonoszkátyu*, a *Hideg van tegnap óta*, az *Isten őszi csillaga* után legutóbb az *Utas a göncöl szekeren*.

A *Megszállottak* című film témája most kisregény formájában látott napvilágot.

A két változat lényegében azonos megformálása mutatja, hogy az író gondolati világa mennyire határozott, stílusa pedig mennyire filmszerű. Minden tekintetben modern író. Modern a mondanivalója, s azt korszerű formába önti.

Sodró drámaiság és lírai ötvözet jellemzi Galambos írásművészetét. Ebben az új könyvben a líra haloványabb, de annál élesebben csapnak össze a regény alakjaiban testet öltő világnézeti és morális ellenpólusok. A tudományos kísérlet és az alkotó munka gyönyörködtető láza birkózik ebben a könyvben a bürokratiz-mussal.

Közéleti probléma ez. Galambos Lajos moralizáló író, de a morál nála közéleti problémákkal keveredik. Nem véletlen, hogy a két főhős, Bene és Kecskés magánélete leegyszerűsített, másodlagos jelentőségű.

A regény konfliktusát elsősorban az teszi szélsőségesen kiélezetté, hogy Bene és Kecskés törvénytelen eszközökkel küzdenek nagyonis igazságos célért. Az a morális probléma vetődik fel, hogy joguk van-e a dogmatizmussal szemben a szó államrendi értelmében tiltott eszközökkel, helyes célokat megvalósítani.

Fogyatékosága a könyvnek, hogy a győzelem váratlan csodaként hat, ha társadalmilag természetes is; és hogy hősei magukban küzdenek, szinte segítő társ nélkül. A dolgozók egyetértése — úgy tűnik —, inkább csak jelzés, szimbólum, mintsem valóságosan ható erő.

Hibái ellenére, sőt talán azokkal együtt lelkesítő könyv ez. Galambos Lajos tehetségében nagyon érdemes bízni. Úgy szól hozzánk, hogy a lényegét írja rólunk.

Csiki Ottó

Jack London

AZ ÉLET SZERELME

Európa, 437 old. 33 Ft (Törzsanyag)

A kalandok nagy írójának élete volt a legnagyobb kaland. Gyermekkora óta ránehezedett egy család eltartásának gondja, hajtotta a nyugtalan vér, a pénzszerzés vágya, s mi mindennel nem próbálkozott, hogy a szerencsét fülön csípje! Még csak serdülő kamasz, de már jövedelmező osztrigalózkodást folytat, s duhaj kocsmákban veri el keresetét; aztán beáll halórnek, s korábbi kalózpajtásai furfangos üldözője lesz; tizenhétéves korában elszegődik egy fókavadász hajóra, bejárja a Csendes Óceán jó felét; dolgozik konzervgyárban, szenes-pincében, mosodában, fölcsap csavargónak, megkóstolja az alaszka aranyásók küzdelmes életét, de az áhított sikert nem a halálos hőmezőkön, hanem a fe-

hér kéziratpapíron hódítja meg: a legkülönbözőbb műfajokban való próbálkozásai után 1899-ben egyik elbeszélése váratlanul híressé teszi, s attól kezdve áradnak zsebébe a dollármilliók. Gyors egymásutánban írja legjobb műveit, de aztán egyre több gyengét, olcsót, önmagát ismételtetőt is, és a kalandos pálya végül szomorú véget ér: adósságoktól szorongatva, családi mizériáktól meggyötörve, félig-meddig szocialista eszményeiből kiábrándultan, negyvenéves fővel véget vet életének.

Amerika gyermeke volt; akárcsak Whitman, friss, új hangot, harsány életkedvet hozott az irodalomba e földrészt végtelen távlatú tájairól, de magával hozta konok babonáit is, a hódító angolszász faji gőgjét, a kegyetlen filozófiát, mely az erősebb tipró győzelmét igazolja, az antiintellektualizmust, mely rossz, ha szenvedgett, ha őszinte, még rosszabb. *A vaspatában* a szocialista jövőről ábrándozott, de később kijelentette: „Mindenekelőtt fehér ember vagyok, csak azután szocialista!"; *A mexikói* című elbeszéléseben magasztalta a szomszédos ország forradalmát, majd mérges nyilatkozatokban rontott neki.

Legjobb művei azonban méltán népszerűek. Az Európa kiadó gyűjteménye ezekből válogat: *A vadon szava* című regény és az *Országúton emlékezései* mellé tizenkét novellát.

A kötet, melyet Bartos Tibor élvezetes tanulmánya vezet be, *A Világirodalom Klasszikusai* sorozatban jelent meg. Csakugyan klasszikus-e Jack London olyan értelemben, ahogy Dante, Balzac és Tolsztoj az? Ezekkel nem állja ki az összehasonlítást, és alkalmasint meggondolatlanlanság volt műveit a legrangosabb sorozatunkba fölvenni, melyben — noha köteteknek száma már a száz felé tart — Goethe és Byron még nem kapott helyet.

— y s —

Hemingway

FIESTA

Európa, 250 old. 18,50 Ft (Ajánlott)

Hemingway korai művei közül való, 1926-ban jelent meg. Magyarul is kiadták még a háború előtt Németh Andor fordításában; az új kiadás Déry Tibor fordítása.

Hemingway önéletrajzi feljegyzései és kortársak emlékezései szerint az ifjú Hemingway és barátai (pl. Dos Passos) maguk is átérték a regény cselekményét. Az első világháború után Párizsban élő fiatal amerikai írók a szereplők, újságírók, művész-félék, unatkozó gazdagok és egy rejtélyesen romlott angol lady: Brett

Ashley. A regény középpontjában a szerelemmel betelni nem tudó Brett figurája, és a Fiesta, a pampilonai bikaviadalok ünnepe áll. Voltaképpen egy nemzedék problémáiról van itt szó, a háborúból hazatért és helyüket nem lelő amerikai fiatalokról, az „elveszett” nemzedékről. Kicsit kívül állanak a világon, csak egyetlen dolog érdekli őket: az állandóan legmagasabb hőfokon élt élet. Mi adhatja ezt meg? Az alkohol, a szekszualitás, a halálveszély. A bikaviadalok ünnepe, az örvöngő tömeg, az idegölő izgalom, a vér szaga, a szinte állandó részegség ezért lesz jelképes összefoglalásává mindannak, amit ez a nemzedék fontosnak tart. Hemingway azonosul szereplőivel; ekkor még távol áll tőle az a nyers heroizmus, amelyből későbbi írói magatartásának és legjobb műveinek sok pozitív vonása sarjad.

Hangsúlyozzuk, hogy a Fiesta nem tartozik Hemingway legjobb alkotásai közé. Mégis: egyike azoknak a műveknek, amelyek jellegzetesen tükrözik az amerikai „elveszett nemzedék” életérzését, másrészt nyomon kísérhetjük itt, hogyan alakulnak ki Hemingway írás-technikájának (a szereplők bemutatása, a végsőkéig „természetes” párbeszéd, a nyelv rideg egyszerűsége stb.) a későbbi Hemingwayre annyira jellemző vonásai.

P. L.

Szolzszenyicin

IVÁN GYENYISZOVICS EGY NAPJA

Európa, 185 old. 5,30 Ft (Törzsanyag)

Szolzszenyicin — mielőtt Moszkvába költözött — Rjazanban az Oka mellett tanított. A városkában úgy tudták, hogy kiválóan és magyszerűen tanítja a fizikát. Most kitűnő regényt írt a humanizmusról és lélektelenségről, a gyanakvásról és emberi tisztességről. Annak a hitnek állít emléket, hogy bár véletlenek, félreértések, ferde feltételezések és konstrukciók súlyos körülmények közé sodorhatják az embert, mégis túléli, ha hú marad önmagához.

Elmondja a háromezer hatszázötvenhárom nap előtti napok történetét is. Hőse, Suhov, 1942 elején német fogságba kerül. A körülzárt hadseregéből öten megszöknek. Erdőkön, mocsarakon vergődnek át. Kettőt közülük lelőnek, egy belehal seibe, ketten megmenekülnek. Vallomásaik őszinteségét kétségbe vonják. A vádat, mely szerint a németek titkos felderítő feladattal dobták át őket a frontvonalon, elismerik, aláírják. Tíz évet kap. Mi történhet az emberrel egy fogolytáborban egy nap alatt? Felkelés, reggeli, ki-

vonulás az építkezésre, hazatérés, vacsora, lefekvés. Mégis mennyi fojtott izgalma, váratlan fordulata van egy napnak. Mennyi lesz a heti munkanorma? Megkapja-e a brigád a magasabb kenyérfejadagot? Bevihetik-e a fa- és forgácshulladékokat a kapun? Átjut-e egy tört acél-darabbal az őrségen?

Suhov már túl van a negyvenen. Fogait és haját elhullatta, de még nem vesztegetett meg senkit, és senkitől sem fogadott el semmit. Élni akar, túl akarja élni az egészet. Régi kabátbélésekből kesztyűket varr, egy-egy gazdagabb fogoly ágához viszi a nemezesizmát, szétnéz a barakkokban, hol moshatja fel a padlót, hol cipelhet valamit harminc deka kenyérért vagy két tál levesért. De az a fajta ember, akinek a munkától melegszik a szíve. Itt is csak azt érzi, hogy „a könnyen szerzett pénz nem ér semmit, az embernek nincs meg az érzése, hogy megdolgozott érte”.

A táj, a tábor sivár és kietlen. A köd világa ez, ahol annyi a lámpa, reflektor, hogy a csillagok elhalványodnak fényüktől, mégsincs világosság. De itt is emberek különös törvényekkel, különös szokásokkal. Élet ez, ahol „csak a tányérnyalók pusztulnak el, meg akik az egészségügyi osztályba vetik reménységüket”.

Szolzsenyicin nyíltan beszél. Nem fed fel titkokat, nem él rejtélyes költői képekkel. Nem leplez le semmit és senkit, hacsak nem azokat, akik 1941-ben nem készültek fel a háborúra. Aki a könyvtől valamiféle szenzációt vár, csalódik. (Lev Tolsztoj sem írt rendkívüli életekről.) Inkább azt igazolja, hogy az elmúlt évtizedek nemcsak a hibák, félreértések, bűnök sorozata.

Legújabb elbeszélései (A kreszetovkai állomáson, Matrjona udvara) a Novij Mír c. folyóiratban jelentek meg.

A kisregény tisztult eszmeisége, mértéktartása, realizmusa, az emberábrázolás sokrétűsége miatt alkalmas arra, hogy városi könyvtáraink állományát gazdagítsa.

Ebergényi Tibor

William Du Bois

A FEKETE LÁNG

Kossuth, 430 old. 37 Ft (Ajánlott)

Az első világháborút megelőző években kezdődik és a második világháború kitörése előtt, Roosevelt elnök híres New-Deal-programja idején ér véget William Du Bois *A fekete láng* című regénytrilógiájának második része, a *Mansard iskola* épít. A nagyterjedelmű trilógia — mely nálunk, sajnos, kötetenként „széthúzza” kerül kiadásra — az amerikai négerek

életének, problémáinak átfogó ábrázolását adja, egy családregény keretében.

A mű fő erénye és gyöngéje közös gyökerű. Du Bois (aki neves tudós, közéleti személyiség, Lenin-békedíjas, Akadémiánknak is tiszteletbeli tagja) minden ízében ismeri a modern Amerikai gazdasági, társadalmi és politikai fejlődését, különösen pedig népének helyzetét, s nehezen tud szelektálni, mondanivalója minduntalan túlduzzad a szépirodalom által még kézben tartható anyagon. Így hősei életének novellisztikusan kidolgozott epizódjai adatok, események, életsorsok tömegébe ágyazódtak, szépirodalmi, történeti és szociológiai elemekből ötvözve össze új műfajt.

Az eredmény érdeklődésre tarthat számot. Elsősorban azoknak az érdeklődésére, akik ha csak olvasmány-élményeik alapján is, otthon vannak Amerikában, ismerik például kétpárt-rendszerének vagy munkásmozgalmának sajátos vonásait. Du Bois ugyanis számít mindezek ismeretére, amikor a huszadik század Amerikájában középkori keresztet gyűjtő négergyűlölet háttérét s a néger szabadságmozgalmak törekvéseit és nehézségeit sorra veszi, elemzi, illetve hőseiben is megjeleníti.

Sajnos a kiadó kevés segítséget ad az olvasónak. Elsősorban a részletesebb és körültekintőbben megfogalmazott jegyzeteket hiányoljuk. Furcsa például az az ellentmondás, mely a regény és a párosos jegyzet (különben az Új Magyar Lexikon nem túl szerezésesen megfogalmazott szövegén alapuló) Roosevelt-jellemzése között van. E hibán a zárókötetben talán még lehetne segíteni.

Lázár István

Kaverin

A VÁGYAK TELJESÜLNEK

Európa, 415 old. 23,50 Ft (Törzsanyag)

Kaverin regénye a hosszú ideig formálódott művek közé tartozik. Az első sorok papírra vetése és a regény végleges alakjának megteremtése között csak nem húsz esztendő telt el. Az alapötlet hosszas írói érlelése figyelemreméltó művet eredményezett, s az Európa Kiadót dicséri, hogy az eredeti kiadását gyorsan követve került a magyar olvasók kezébe.

A történet a huszas évek végén, Lenin-grádban játszódik értelmiségi környezetben. A cselekmény váza egy izgalmasan bonyolított bűnügyi történet, amely köré gazdagon árnyalt társadalomrajz szövődik. Az író úgy jeleníti meg a huszas évek végének alakuló valóságát, hogy közben a különböző alakok rajzában s a cselekményvezetésben sűrűn visszatekint a ha-

tárkőhöz: 1917-hez. Az onnan kezdődő tízéves időszakban kutatja a régi értelmiség belső vívódásainak és eszmélésének jegyeit és a nyomukba lépő új értelmiség történelmi útját.

Témája a két értelmiségi generáció egymásratalálása és kölcsönös részvétele az új rendért vívott erőfeszítésekben. Ennek a folyamatnak dinamikáját fejezi ki Kaverin kitűnő atmoszférateremtő erővel és jó típusábrázoló készséggel. Elemző módon kutatja és mutatja meg azokat a lélektani indítékokat, amelyek arra ösztönzik a tudós Bauer professzort, hogy ne csak értelmével szolgálja az új nemzedék tudományos oktatását, hanem szíve melegével is azonosuljon a szocialista jövőt formáló igyekezetükkel. Eleven, hús-vérből való figurák az egyetemista főszereplők: a célratorő, de a hiúságtól és egyéb emberi gyöngeségektől korántsem mentes Trubacsovskij, a túlságosan is földön járó, racionalista Kartasihin. Kettőjük útkeresésében, szenvedélyes vitáikban az új értelmiség érzelmvilága, a feladatát történelmi küldetésnek érző nemzedék problémaköre tükröződik.

A több oldalról megvilágított társadalmi metszetet egy bűnügyi történet szálai szövik keresztül. Trubacsevskij diák Bauer professzor házába kerül, megbízást kap a rendkívül értékes archívum rendezésére. Tevékenysége ideje alatt a pótolhatatlan értékű kéziratok sorra-másra eltűnnek, s a gyanú a diákra terelődik. Végül is tisztázódik a helyzet. A tudós gyöngéelméjű, elvtelen fia egy cinikus, ellenséges szemléletű kalandor befolyása alá kerül, kiderül, hogy kettőjük bűnös tevékenysége okozta a kártevést.

A regény érdeklődésre tarthat számot az olvasók körében, különösen ajánlható értelmiségi és diák olvasóknak. A kötetet Institoris Irén fordította.

Gönczi Imre

Ifjúsági és gyermekirodalom

Szász Imre

KISANNA KERTORSZÁGBAN

Móra, 151 old. 15,50 Ft (Törzsanyag)

Kertországban vagyunk, más itt az éjszaka, a hajnal, a víz, a levegő, mint mástutt. Csak nyissa ki szemét az ember és figyelmesen nézzen körül. Legyen valaki, aki ráirányítja a figyelmet valamilyen jelentéktelennek hitt apróságra. Aki az élők sokféle formáit, a köztük lejátszódó

jelenségeket összefűzi, az okokat, ha méssével színezve is földeríti. És a sok, kisebb-nagyobb állatka életét beállítja egy mindent átfogó szemléletbe, az ember szemszögébe.

Szász Imre nemcsak hallatlan aprólékos-sággal, gondnal, odaadó szeretettel mesél Kisannának, az izlésesen kiállított, szép könyvescke hősnőjének, aki — sajnálatosan — izgékonyságával, fürkésző tekintetével nem jelenik meg az olvasó előtt. Holott az író elragadtatott szenvedélye, mindenre kiterjedő figyelme, részletező és mesélőkedve, óhatatlanul kíváncsiságot ébreszt iránta az olvasóban.

A könyvből kiderül, hogy Kisanna nem véletlenül tévedt Kertországba, nem idegen tőle ez a világ: De talán még nem fedezte föl ennek a különös országnak a sokféleségét, sokszínűségét, ezerféle titkát. Ezt a felfedező utat könnyíti meg, teszi élményszerűvé a könyv írója Kisannának, amikor nemcsak az egyes élőlények, jelenségek mibenlétét meséli el, hanem a hozzájuk tapadt szólásmondást, apró népi ízű, vagy eredetű történeteket is, melyek a maguk különös képzettársításával, költői színeivel és hangulataival maradandóbbá teszik az ismeretet.

Vitatható, hogy nem lehetett volna-e még élményszerűbbé tenni ezt a felfedező utat, de az semmiképpen sem, hogy ennél több ismeretet nem foghatott volna egybe az író egy hasonló jellegű könyvben. Mert éppen itt kell keresni a könyv jelentőségét. Az ismeretközlés biztonsága, az ismeretek sokoldalú megközelítése és rögzítése a könyv legnagyobb érdeme. Ez a tudatosan vállalt feladat magyarázza meg, hogy az író Kertország határai közé a vizek világát is bevette, holott ez a téma külön felfedező utat, külön könyvet érdemelt volna.

Szabó József

Tudományos és ismeretterjesztő művek

ÚJ MAGYAR LEXIKON

6. kötet, S — Z.

Akadémiai, 800 old. 150 Ft (Törzsanyag)

Hatodik kötetének megjelenésével befejeződött az új magyar könyvkiadás egyik legnagyobb és legnehezebb vállalkozása. Túrelmetlen várakozás előzte meg, sok hasznát vettük már eddig is, de többször szóvá tették hibáit, aránytalanságait, kisebb-nagyobb tévedéseit, hiányait, bibliográfiáinak szegényességét,

mindenekelőtt pedig azt, hogy nem mindig eléggé adatszérű (azt például, hogy valamely nevezetes személy *melyik napon* született vagy halt meg, nem lehet meg tudni belőle).

Az utolsó kötetet ugyanazok a jótulajdonságok és hibák jellemzik, mint az előzőket. A lexikon kellő figyelemben részesíti a legfontosabb címszavakat; így pl. tanulmányszámba menő ismertetést kapunk *Shakespeare-ről* és *Széchenyiről*, a *Szovjetunióról* és a *termelőszövetkezetek-ről*, a *világháborúról* és a *vitaminokról* stb. A szerkesztőség nem fukarkodott az áttekintést megkönnyítő táblázatokkal; különösen érdekes az, amely a világ fontosabb országainak *traktorállományáról* tájékoztat. A *Szovjetunió* címszó szövege egymaga huszonkét táblázatot foglal magában; kár, hogy a gazdasági statisztikákat nem sikerült az időpontok tekintetében összehangba hozni, s így az adatok nem mindig egybevetethők. Számos térkép-vázlat is szolgálja az eligazodást, a helynevek írásmódja azonban olykor bosszantó eltérést mutat a szövegben és a térképen (l. *Szaúd-Arábia* fővárosát). A képanyag nagyon csekély, gyakran elmosódott, és nem mindig azt ábrázolja, amit láttatni érdemes. Fényképmelléleteket csak a *sertés*, *szarvasmarha*, *színház*, *szobrászat*, *Szovjetunió*, *szőlő*, *televízió*, *textilipar*, *úrhajózás*, *vasút*, *vegyipar*, *vilamossági gépek* és *zászlók* címszavakhoz kapunk; más fontosakhoz, mint *Sopron*, *Spanyolország*, *Szinyei Merse Pál*, *Tintoretto* stb., nem. A rajzolt arcképek nem egyszer méltatlanok a tárgyhoz (l. *Voltaire*, *Vörösmarty* stb.), a facsimilék egy része olvashatatlan homályos.

A bibliográfiák többnyire csak az utóbbi évek publikációit tartalmazzák. Ez nem mindig szerencsés. A *Vajda Péter* címszó pl. csak Hanzó Lajos dolgozatát említi; rosszul jár, aki ebből akarja megismerni reformkorunknak ezt az érdekes íróját; Széchy Károly régi könyve sokkal megbízhatóbb, a lexikon azonban erről nem vesz tudomást. Az meg egyszerűen neveléses, hogy a hatalmas Széchenyi-irodalomból a szerkesztőség csupán *egyetlen folyóiratcikket* tartott említésre érdemesnek! Az sem helyes, hogy a bibliográfiák olykor *regényes* életrajzi műveket is feltüntetnek (l. a *Nagy Sándor* és *Sevczenko* címszavakat). A *Shaw* címszó alatt semmilyen könyvészeti adatot sem találunk, s arról sem tájékoztat a lexikon, hogy az orosz forradalmár *Vorovszkij* esztétikai írásai magyarul is megjelentek.

Néhány kirívó árányalanság: *Tóth Ede*, az alig középszerű népszínműíró 14 sort kapott, *Tóth Kálmán*, az epigonköltő 25-öt — *Török Gyula*, a magyar regény- és novellaírás egyik legkiválóbb műve-

lője csak 15-öt. *André Stiltről* 12 sor számol be, ugyanannyi, mint *Vergárról*, több, mint *Tyutcevről*.

Az adatszérűség hiánya ebben a kötetben is megmutatkozik. Ha valaki arra kíváncsi, *mikor* kapott Szent-Györgyi Albert Nobel-díjat, a lexikonból nem tudhatja meg. Nem ritka az ilyen teljesen semmitmondó, általános szöveg: „Tolnay Sándor (1747—1818): orvos és állatorvos, egyetemi tanár. Széleskörű irodalmi munkásságot fejtett ki.” Ez a cikk teljes szövege; éppen az nem derül ki belőle: *mit* írt Tolnay Sándor? Azon is el lehet gondolkozni végül, hogy egy lexikonból, mely nyolc sort szán a *tyúkszem* ismertetésére (leszögezi pl., hogy „leggyakrabban láb és a kéz ujjain észlelhető”), hogyan maradhatott ki történelmünknek olyan nevezetes, forradalmi alakja, mint *Sükei Károly*?

A hírek szerint készül a lexikon második kiadása. A szerkesztőség remélhetőleg figyelembe veszi az elhangzott bírálatokat.

L. S.

Tiszay Andor

A KÖNYV, A MI BARÁTUNK

Gondolat, 118 old. 5 Ft (Törzsanyag)

A Gondolattár sorozatban jelent meg ez az érdekes, könnyed stílusban megírt népszerűítő könyvecske, amely a könyv általános ismertetése mellett a könyv művelődési szerepéről, a könyvkiadásról és a könyvgyűjtésről tartalmaz szemléletes fejezeteket. A kiadvány nem szakembereknek, hanem az olvasási kultúra útjára induló kezdőknek igyekszik szakismereteken nyugó útmutatást nyújtani.

A kis könyv általában meg is felel ennek a feladatának, a szerző néhány részletmegállapítását azonban vitatnunk kell. A „könyvmoly” alakja például másként él köztudatunkban, mint ahogy azt Tiszay Andor megrajzolja. És a könyvgyűjtésre vonatkozó alábbi tanácsát sem helyeslehetjük: „Mindenképpen vegyük meg a nagysikerű, (néhány kiadást megérő) új könyveket is, hogy ne maradjunk le az élettől.” Úgy gondoljuk, hogy az olvasónevelés útján nem elsősorban a divat szempontjait kell hangoztatni.

Ezzel függ össze, hogy hiányzik a kötetből a könyvgyűjtés tartalmi szempontjainak érzékeltetése, a házikönyvtár és közkönyvtár egymást kiegészítő szerepének felvetése, továbbá a könyvbarát tevékenység társadalmi jelentőségére való utalás.

Kitűnően használható a könyvecske végén közölt bibliográfia. Ezt könyvtárosok is jól forgathatják, mert az olvasóneveléshez értékes segítséget nyújt.

(pr)

Pataky Ernő

TUDOMÁNYOS VÍVMÁNYOK ALKALMAZÁSA A MEZŐGAZDASÁGBAN

Akadémiai, 118 old. 11 Ft

Hogyan honosulnak meg az új, hatékony eljárások a termelésben? Mi a motorja a tudományos és gyakorlati vívmányok alkalmazásának? Hogyan válik a tudomány termelő erővé? Ezek az izgalmas kérdések egyaránt érdeklik a tudóst, a gazdasági vezetőt és a tájékoztatással foglalkozó könyvtárost. Pataky Ernő könyve, feltárva a mezőgazdasági tudomány és termelés sokrétű kapcsolatait, részletesen taglalja a tudományos kutatások jelenlegi irányait és a tudományos vívmányok elterjedésének módját. Külön fejezetet szentel e vívmányok elterjesztésében a fontos helyet elfoglaló szaktájékoztatásnak. Bemutatja a szaktájékoztatás különféle csatornáit, ismerteti a szellemi közlés technikai és tudományos problémáit. Ezek közül kiemelkedően érdekes a dokumentáció „címzettjeinek” problémája, illetve a tudományos kutatóknak és a gyakorlati szakembereknek szóló dokumentáció differenciálódása. Az utóbbi kategória számára a szerző új dokumentációs módszerek kidolgozását látja szükségesnek és ismerteti az OMGK ezzel kapcsolatos kísérleteit és kezdeményezéseit.

Könyvtáros számára különösen érdekes a „Szakirodalom és a gyakorlati termelés” című fejezet, valamint a tudományos vívmányok terjedési módjainak elemzése. Ez utóbbiban a szerző párhuzamot von a grafikai (napilap, folyóirat, röpirat, broszúra stb.) és az egyéb tájékoztatási eszközök között.

A rendkívül igényes és aktuális munka gondos tanulmányozást érdemel és a mezőgazdasági, valamint könyvtári szakembereknek egyaránt hasznos, gondolatébresztő olvasmány.

Sándor Katalin

Csiszár Vilmos

FEJÉS, GÉPI FEJÉS

Mezőgazdasági, 201 old. 19 Ft (Törzsanyag)

Csiszár Vilmos második bővített kiadásban megjelent könyve segítséget nyújt a tejtermelés gazdaságosabbá tételéhez, a tej önköltségének csökkentéséhez. Ebben a tárgykörben korábban megjelent szakkönyvek nem foglalkoztak kielégítő módon a fejéssel, s jórészt régebbi, ma már túlhaladott nézeteket ismételgettek. Csiszár könyve a fejés és a gépi fejés helyes

módját, a tejleadás és a fejés műveletének élettani ismereteiből kiindulva igen gyakorlatiasan és szemléltető módon ismerteti. A könyv érdemeként külön ki kell emelni, hogy a tejtermelés jövedelmezőségének fokozása érdekében munkatani szempontból is tárgyalja a gépi fejés nagyüzemi alkalmazás-módjait.

A helyes fejés növeli a tejhozamot és elősegíti a tehén örökletes jó fejőségének a kibontakozását. A szocialista mezőgazdasági nagyüzemben a kézi fejés nagy fizikai erőt kifejtő drága művelet. A könnyebb és olcsóbb gépi fejéssel sok helyen részint a fejtőgulyások gyakorlatlansága, hozzá nem értése, vagy éppen a gondatlan karbantartás miatt nem érnek el megfelelő eredményt. Különösen sok a hiba a higiénikus tejszelés terén. A könyv mindezekben a kérdésekben szakszerű útmutatást ad. Ismerteti a tőgy szerkezetét, működését; a tejképződés és tejleadás bonctani és élettani alapjait, az istálló higiénéjét, a higiénikus tejtermelés eszközeit, a fejés előkészítését, általános szabályait és technikáját, a kézi és gépi fejés módjait, a nálunk használatos különböző fejtőgépeket és fejőberendezéseket, a fejtőkészülék tisztítását, a fejőberendezés karbantartását és gyakoribb üzemzavarait.

Dudás Károly

Bengt Danielsson

ELFELEJTETT SZIGETEK

Táncsics, 262 old. 20 Ft (Ajánlott)

A déltengeri szigetek a sok felszínes útleírás nyomán időtlen idők óta úgy élnek emlékezetünkben, mint a primitív paradicsomi állapot megtestesítői. Az olvasó, ha ezekről a szigetekről szóló könyvet vesz a kezébe, már eleve arra számít, hogy háncsruhába öltözött óslakókkal találkozik, akiknek dolgozni úgyszólván alig kell, mert a természet meseszerű bőkezűséggel osztja kincseit.

Bengt Danielsson, a népszerű svéd világljáró — akit „A boldog sziget” című munkájából ismerünk — ezúttal a Csendes-óceán elfelejtett szigeteire, a Marques-szigetcsoportra vezet el bennünket. Éllesszemű, tárgyilagos megfigyelő, az igazság-valóság lehető legteljesebb megragadására törekszik. Már az első oldalakon eloszlatja az álromantika idilljeit, helyette a valóság vasos, ellentétektől feszülő naturalisztikus képeit vetíti elénk.

A szigetlakók 1595-ben kerültek először érintkezésbe a nyugati civilizációval. Elejtük azóta a szenvedések és megaláztatások véget nem érő láncolatát. A hódító spanyol és francia gyarmatosítók kegyetlen vérengzéseit és pusztításait a tömeges

prostitúció, a nagyméretű alkoholizmus és a hagyományos erkölcsi normák felbomlása követte. A szigetlakók paradicsomát a gyarmatosítók „tönkre civilizálták”, a lakosság lélekszáma folyamatosan esik, (1842—1929 közötti időszakban egytizedére zuhant!), a pusztulás döbbenetes.

Danielsson nem elégszik meg a jelenségek felszínes bemutatásával, mélyebbre tör, mindenütt a lényeket keresi. Elemzi a szigetlakók ősi, mágikus kultúráját, megismertet titokzatos szobraikkal és egy költői szépségű mítoszsal a világ teremtéséről. Ez a csodálatos, egzotikus kultúra ragadta meg a nagy francia festőt, Paul Gauguin is, aki életének utolsó éveit itt töltötte.

Bengt Danielsson beszélt Gauguin lányával, ismerőseivel, felkereste elhagyott sírját is. Gauguin utolsó éveiről, tragédiájáról megrázó, érzékletes képet fest.

Az író a sziklás-völgyes egzotikus tájat költői szépséggel, a sok-sok kalandot regényes izgalommal jeleníti meg. Könyve hitvallás az emberség és a haladás mellett, vád az erőszak és a gyarmatosítás ellen.

Bácsi B. Sándor

Werner Hager

OLAJBÓL KÉSZÜL

Táncsics, 198 old. 14 Ft (Ajánlott)

Százharminc évvel ezelőtt a gyertyák, mécesek helyett újfajta, világosabb lámpák gyulladtak fel, amelyekben petróleum égett. Így kezdődött a kőolaj diadalmas pályafutása. A század eleje óta, mióta egyik terméke, a benzín az autók ezreit hajtja, birtoklásáért komoly háborúkat vívtak. Azóta újabb területeket hódított meg és felhasználhatósága, gazdasági fontossága egyre nő. Ezért a legfontosabb vele kapcsolatos dolgokat mindenkinek tudni illik.

Ezt a célt segíti elő Werner Hager magyarul most megjelent műve, az *Olajból készül*. A könyv elmondja röviden a kőolaj keletkezését, lelőhelyeit, fontosságának fokozódó voltát, finomításának módjait. Ismerteti a belőle előállítható gépköcsi- és nehézbenzin, petróleum, Diesel-hajtóanyagok, fűtő- és orsóolaj, könnyű és nehéz gépolaj és bitumen sajátosságait. Áttekintést ad a nylon, polietilén, poliészter, epoxidgumi és a többi műanyag felhasználásáról, egymástól eltérő tulajdonságairól, s arról, hogy mindezek leg-gazdaságosabban kőolajból állíthatók elő. Beszámol a műguminak, a bunának előnyeiről, hátrányairól, a különböző rovar- és gyomirtó védőszerekről, a szintetikus mosóanyagokról — valamennyinek fontos alapanyaga a kőolaj! — és végül utal

arra a szebb, gazdagabb életre, amit a kőolaj fokozottabb termelésétől és felhasználásától várhatunk a jövőben.

A szerző jól etalálja azt a stílust, ami a népszerű-tudományos munkákhoz a legmegfelelőbb. A bonyolult eljárásokat leegyszerűsítve vázolja, közérthetővé teszi, de sohasem vulgarizál.

Képletekkel teszi szemléletessé, hogy hogyan keletkezhet több százezer szénhidrogén-vegyület, és a legfontosabbak előállítását ugyancsak képletek, valamint séma-rajzok segítségével mutatja be.

A könyvnek a kőolaj felhasználhatóságára vonatkozó adatai túlnyomórésben a Német Demokratikus Köztársaságra vonatkoznak. Kár, hogy a magyar kiadáshoz nem csatolták a hasonló magyarországi adatokat. Így „szemléletesebb” lett volna a szöveg, egyúttal a vegyipar öt éves tervének értékelését is elősegítette volna. József András könnyen érthető stílusban fordította a művet.

Vértesy Miklós

Bibliográfiák

Staud Géza

A MAGYAR SZÍNHÁZ-TÖRTÉNET FORRÁSAI I.

Színházstudományi Intézet, 89 old. 8 Ft

Ez az igen fontos bibliográfiai és módszertani tájékoztató a „Színház-történeti könyvtár” c. sorozatban (6. sz.) jelent meg. Bevezetőül meghatározza a magyar színház-történeti kutatások tárgyát, röviden összefoglalja feladatait és módszereit. Ezután a színház-történet forrásait ismerteti a következő csoportosításban: 1. szövegek, 2. színlapok, 3. színházi almanachok, 4. színházi sajtó, 5. emlékiratok, 6. levéltári anyagok, 7. képes ábrázolások, 8. jogszabályok, 9. tárgyi emlékek, 10. egyéb források, 11. szakirodalom. (A most megjelent első füzet e tizenegy csoportból az első három tárgyalja.) Az ismertető elmondja, hol található nagyobb mennyiségben színház-történeti forrásanyagok. Mindenekelőtt az Országos Széchényi Könyvtár színház-történeti osztályán, mely hazánk leggazdagabb szövegekgyűjteményével rendelkezik, többek közt sok sűgő- és cenzúrapéldánnyal. (Itt őrzik az *ember tragédiájának* első rendezőpéldányát, melyet Paulay Ede készített.) Értékes színlapgyűjteményt is találunk itt, több mint háromszázezer darabot. Bőséges forrásanyagot kínál a kutatónak az Országos Színház-történeti Múzeum, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és több

vidéki könyvtár és múzeum is. Staud Géza kitűnő munkát végzett tájékoztatója összeállításával; a kiadvány nélkülözhetetlen mindenki számára, aki színháztörténeti kutatásokkal foglalkozik, s tudni akarja, milyen állapotban vannak gyűjteményeink. (A füzet lábjegyzeteiben a téma könyvészetét találja meg az érdeklődő.)

-r

Nagy Lajos

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI BIBLIOGRÁFIA 1960—1961

Közgazdasági és Jogi, 251 old. 36 Ft.

Az állam- és jogtudomány 1945 utáni szakirodalmát feltáró és rendszerező sorozat hetedik köteteként megjelent bibliográfia 2384 dokumentumot (könyvet és folyóiratcikket) foglal jegyzékbe. Kiterjed minden magyarországi publikációra és a baráti országokban megjelent magyar vonatkozású anyagra. Használhatóságát igen jól szerkesztett névmutató és tárgymutató segíti elő.

Ez a bibliográfia, amelynek áttekinthetőségét — az előző kötetekre vonatkozó kisebb kritikai megjegyzéseket figyelembe véve — még tovább fokozták, a „tudományos munka, a továbbképzés és a gyakorlati munka segédeszközéként mind az elméleti, mind a gyakorlati jogászok munkáját kívánja megkönnyíteni”. Megvalósított célkitűzéséből következik, hogy (a jogászokon kívül) nélkülözhetetlen segédkönyve mindazoknak a könyvtárosoknak, akik állam- és jogtudományi szakirodalommal is foglalkoznak. A könyvtárosok feladata, hogy tartalmát és használatát megismertessék minden érdekelt olvasóval és kutatóval.

A kötet egyúttal híven tükrözi a magyar állam- és jogtudományi irodalom 1945 és 1961 közötti fejlődését is. Igen hasznos volna, ha a tudományok más területein hasonló bibliográfiák könnyítenék meg az irodalomban való eligazodást. Ebből a szempontból a most megjelent kötet szintén hasznos szerkesztési, rendezési és módszertani példákat szolgáltat.

Balázs Sándor

ESEMÉNYNAPTÁR

MÁJUS 1. A NEMZETKÖZI MUNKÁSSZOLIDARITÁS ÜNNEPE. 1890. MÁJUS 1-ÉN (73 ÉVE) ÜNNEPELTÉK ELŐSZÖR

1883. MÁJUS 1-ÉN (80 ÉVE) SZÜLETETT HAMBURGER JENŐ, A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG NÉPBIZTOSA

1873. MÁJUS 3-ÁN (90 ÉVE) SZÜLETETT HEVESI SÁNDOR RENDEZŐ, A NEMZETI SZÍNHÁZ IGAZGATÓJA

Hevesi Sándor: A drámafrás iskolája. Gondolat, 1961. 409 old.; László Anna: —. Gondolat, 1960.

MÁJUS 5. ANYÁK NAPJA

1938. MÁJUS 5-ÉN (25 ÉVE) HALT MEG NAGY ENDRE, A MAGYAR KABARÉ MEGTEREMTŐJE

Nagy Endre: Ötven éves magyar kabaré. Táncsics, 1960. 175 old.; —: Várad—Pest—Párizs. Szépirodalmi, 1958. 553 old.

1763. MÁJUS 9-ÉN (200 ÉVE) SZÜLETETT BATSÁNYI JÁNOS

Batsányi János Összes művei I—III. (Keresztury Dezső és Tarnai Andor.) Akadémiai, 1953, 1960, 1961.; —: Válogatott művei. Szépirodalmi, 1956. (Magyar Klasszikusok); —: „Hazámnak akartam szolgálni”. Magvető, 1960. (Magyar Könyvtár.)

Horánszky Lajos: — és kora. Hornyánszky Viktor, 1907. 535 old.; Koroda Miklós: Megvilágosodott már... Singer és Wolfner, 1942. 1—2 köt.; Szinyei Ferenc: —. Magyar Tört. Társ. 1904. 210 old.

MÁJUS 9. A FASIZMUS FELETTI GYŐZELEM NAPJA

1813. MÁJUS 13-ÁN (150 ÉVE) SZÜLETETT RICHARD WAGNER NÉMET ZENESZERZŐ (A BÉKE VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA)

1955. MÁJUS 14-ÉN (8 ÉVE) JÖTT LÉTRE A „VARSÓI SZERZŐDÉS”

1873. MÁJUS 17-ÉN (90 ÉVE) SZÜLETETT HENRI BARBUSSE

Barbusse: Eső. Athenaeum, 1947. 232 old.; —: A tűz. Új magyar, 1956. 420 old.

1913. MÁJUS 19-ÉN (50 ÉVE) HALT MEG KORÁNYI FRIGYES ORVOSTANÁR (A BÉKE-VILÁGTANÁCS KIJELÖLT EMLÉKÉVFORDULÓJA)

Máté István—Réti Endre: Korányi Frigyes. Művelt Nép, 1951. 68 old. (Nagy Tudósok sorozat)

MÁJUS 26. NEMZETKÖZI GYERMEKNAP

GYÖNGYÖSÖN a járási tanács végrehajtott bizottsága 1962-re célul tűzte ki a lakosság 14%-ának könyvtári olvasóvá való szervezését. Ezt sikerült elérni. Az eredményeket számba vevő vb.-ülésein 1963-ra a lakosság 17%-ának beszerzését jelölték meg elérendő célnak. Ez a járás területén 2000 új olvasó megnyerését jelenti. Javasolta a vb., hogy a termelőszövetkezetek tagonként 5—6 Ft támogatást nyújtsanak a könyvtárnak. Az év első felében megrendezik a községi tanácsvezetők és könyvtárosok közös tanácskozását is.

DABASCN új járási könyvtárt adott át a közönségnek a járási tanács. A korszerű elhelyezés és berendezés mellett a könyvtár állománya is megfelel a követelményeknek, mert az ellátottságban elérték az egy lakos — egy könyv célkitűzést. Az új könyvtár tehát jó feltételek mellett készíthette el 1963. évi tervét.

TELJESÍTETTE ötéves könyvtárfejlesztési tervét a tamási járás. A járás 44 tanácsai könyvtárában 1000 lakosra 1242 kötet könyv jut, s ezzel a járás Tolna megyében elsőként érte el a könyvbarát-mozgalom 1965. évi célkitűzését. Az eredmény elsősorban a járási tanács és a községi tanácsok áldozatkészségének köszönhető. A járásban 1962-ben 306 ezer forintot fordítottak könyveszerzésre. Az anyagi segítségén kívül a tanácsok politikai támogatása is elősegítette a sikert. A tanácsokon kívül a földművelőszövetkezetek és néhány termelőszövetkezet vette ki részét a támogatásból. Az eredmény a járás könyvtárosainak hozzáértő és lelkes munkáját is dicséri.

Hírek

KITÜNTETÉS. A művelődésügyi miniszter Kenesei Gyulánának, a szombathelyi Pamutipar Üzem könyvtárosának A Szocialista Kultúráért kitüntetését adományozta.

*

FILMFOTÓK az angol tankönyvekben. Angliában első ízben élénkítik a jelenlegi tanév tankönyveit filmjelenetekből vett fotókkal. Különösen a történelemkönyvben szerepelnek az angol múltból készült filmekből vett képek. (N.)

TAPOLCÁN a könyvbarát-mozgalom társadalmi segítségével sikerült a könyvtárak könyveszerzési hitelét 1962-ben megkészserezni. Ez 6200 kötetel emelte a járás könyvtárainak állományát. Egy lakosra 4,4 Ft könyveszerzési hitel jutott, amelyből 2,2 Ft költségvetésen kívüli társadalmi támogatásból származik.

TÁJÉKOZTATÓT adott ki új mezőgazdasági szakkönyveiről a hódmezővásárhelyi Megyei Könyvtár, együttműködve a megyei tanács mezőgazdasági osztályával. A kiadványban 63 új szakkönyvet ismertettek rövid annotációkkal.

*

MÁTÉSZALKÁN felavatták az új gyermekkönyvtárat, amely Szabolcs-Szatmár megye legszebb ifjúsági könyvtáraként kezdte meg működését. Az intézmény korszerű, ízléses berendezését a megyei könyvtár készítette. A délelőtt-délután nyitva tartó könyvtárban a könyvtárosok iránítása mellett úttörők segídeknek az olvasószolgálatban.

ROMÁNIÁBAN 25 239 közkönyvtár működik. Ez a számadat azt jelenti, hogy alig 700 lakosra jut egy könyvtár. A könyvtárak mintegy 50 millió kötettel rendelkeznek. A községekben ma már több mint 8000 könyvtár működik, mintegy 15 millió könyvvel. Az ország fővárosában, Bukarestben hat évvel ezelőtt létesült az Állami Központi Könyvtár, amely jelenleg Románia legnagyobb könyvtári intézménye: állománya hat év alatt 3 780 000 kötetre növekedett. A román könyvtárügy fejlődése szoros kapcsolatban áll a könyvkiadás fejlődésével is: a kiadók a népi hatalom éveiben 30 000 művet jelentettek meg 470 millió példányban. (K. L.)

VENDÉGLÁTÓIPARI szakkönyvtár nyílt a Felsőfokú Kereskedelmi és Vendéglátóipari Szakiskola épületében (V., Alkotmány u. 9—11.). Az új könyvtár 1250 kötetes állományát vállalatok és szakemberek adományozták. A legfontosabb hazai és külföldi szakkönyveken kívül gazdag idegennyelvű folyóirat állomány áll az érdeklődők rendelkezésére. A könyvtárban a könyvtáron kívül időnként vendéglátóipari szakemberek is közreműködnek a tájékoztatásban. (H.)

A **JÓZSEF ATTILA** olvasómozgalomhoz külön tájékoztatót adott ki Veszprémben a KISZ és a megyei könyvtár. A megye ugyanis az országostól eltérő olvasómozgalmi célkitűzésekkel és módszerekkel kísérletezik. A tájékoztató közli a megye könyvtárai között induló olvasómozgalmi verseny feltételeit is. (H.)